Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... гарана. | № 16 (18339). | 1990 оной январиин 20, суббото | Сэн 3 мүн.

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЭ — АЖАЛ ХЭРЭГҮҮДЭЙ ЭРШЭ ДЭЛИСЭ

... үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй, колхоз, совхозуудай, кооперативуудай, арендна коллективүүдэй, эрдэм-шэнжэлэлгын, проектно-конструкторска болон бусад эмхинүүдэй түлөөлэгшэд Кремлиин Ехэ ордон соо суглараһан байгаа.

М. С. Горбачев, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, В. А. Ивашко, Е. К. Лигачев, В. А. Медведев, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, Э. А. Шеварднадзе, А. П. Бирюкова, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Б. К. Пуго, Г. П. Разумовский, Д. Т. Язов, О. Д. Бакланов, Ю. А. Манаенков, Е. С. Строев, Г. И. Усманов, И. Т. Фролов, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, эрдэмтэд зүблөөндэ хабаадана.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ **М. С. Горбачев** зүблөөн дээрэ оролто үгэ хэлэбэ.

М. С. ГОРБАЧЕВОЙ хэлэһэн оролто үгэ

... боломжонуудые элирүүлэн нээхын тула тэрэ маанадта хэрэгтэй. Совет засагай жэлнүүдтэ бидэнэй нөөсэлһэн асари ехэ баялигые хэрэглэхын тула тэрэ маанадта хэрэгтэй. Манай обществын эрдэм-техникын, бүхы оюун ухаан бодолой хүсые энэ талаар хараада абанаб. Манай үеын ба ерээдүйн үетэнэй ёһотой һайн ажабайдал хангахын тула үдэр бүхэндэ маанадай ашаглаха ёһотой асари ехэ нөөсэнүүдые хэрэглэхэ тухай эндэ хэлэнэбди. Социальна харилсаануудые тогтоолгын охо дүй дүршэлтэй болообди. Манай байгуулалтые, арадай байгуулалтые шэнээр ойлгохын тула тэрэниие гүнзэгыгөөр бодомжолхо, хэрэглэхэ ёһотойбди. Эсэстээ гол шухала юумэн тухай хэлэхые хүсэнэб. Хүн тухай анхарал оролдолго хадаа хубилган шэнэдхэлгын политикын гол зүйл болоно. Имагтал хубилган шэнэдхэлгын политикын гол анхаралда хүниие, тэрэнэй ажабайдалые, анхарал оролдолгонуудые, аша туһые, хүсэл эрмэлзэлнүүдые, шэнэ үетэнэй найдамтай ерээдүйе табиһан байнабди. Манай бүхы экономикые, политическэ хэрэгые, оюун ухаан бодолой хүгжэлтые ондоо тээшэнь шэглүүлхэ, хүгжэхээ болишоһон байдалһаа гаргаха ёһотойбди. Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдһээ, Соведүүдэй хүдэлмэриһөө, ороноо хүтэлбэрилгэдэ хабаадалгаһаа таһаржа, иимэ байдалда ороһон байнабди. Энэ хадаа шухала удха шанартай асуудал болоно. Энэмнай түүхэтэ хэмжээнэй зорилго мүн. Ондоогоор хэлэбэл, һүнгэн шэлэһэн социалис замһаа арсаха гэнэ бэшэбди. Обществые шэнэдхэһэнэй ашаар социалис байгуулалтын энэрхы шэнжэ шанарые элирүүлхые хүсэнэбди. Энэрхы сэдьхэлэй, демократида үндэһэлһэн обществодо хүрэжэ ерэхые хүсэнэбди. Хурдан түргэнөөр хүгжэһэн экономикотой, үндэр дээдэ хэмжээндэ хүргэгдэһэн эрдэм соёлтой, хүнэй нэрэ түрэдэ хүрэмэ ажабайдалтай обществодо хүрэжэ ерэхые хүсэнэбди.

Хубилган шэнэдхэлгын гол зорилго, гүнзэгы удхань иимэл ха юм даа. Бидэнэй бэелүүлхые шармайн оролдожо байһан энэ общество дотор хүнэй эрхэнүүд батаар, найдамтайгаар хамгаалагдаха, болбосон һайн ажабайдал байгуулһан бүхы эрхэ найдал байгуулагдаха ёһотой.

Энэ түсэбтэ табан жэлэй үнгэрһэн дүрбэн жэлдэ ехэ хүдэлмэри, бэдэрэлгэнүүд хэгдэз, гүрэнэй ба ороной хуби заяае ойрын ерээдүйдэ бэшэ, харин хэдэн арбан жэлээр урид тодорхойлһон хүшэр бэрхэшээлтэй, гэбэшье шухала шиидхэбэринүүд баталагдан абтаа. Обществын экономическа, политическэ, социальна ба оюун ухаан бодолой һалбаринуудта түрүүшын гүнзэгы ехэ хубилалтанууд хэгдэһэн байна. Теэд түрүүшын алхамууд ходоодоо хүшэр хүндэ байдаг гээшэ. Тэдэ олохон һанал бодолнуудые, сэдьхэлээ хүдэлэлгэнүүдые, һанаагаа зоболгонуудые үүдхэдэг. Юундэб гэхэдэ, эндэ манай мүнөөнэй болон ерээдүйн хуби заяан тухай хэлэгдэнэ бшуу.

Хубилган шэнэдхэлгые бэелүүлһэнэй ашаар манай орон дотор демократи үргэдхэгдэжэ, олондо мэдээсэлгэ нэбтэрүүлэгдэжэ байна гэжэ мүнөө баталжа шадахабди. Хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай, интеллигенциин һанал бодол улам тодоор, хүсэн түгэсөөр соностоно. Энэ талаар таанад демократи тухай, олондо мэдээсэлгэ тухай, өөрынгөө үүргэ тухай, эдэ ажал хэрэгүүдэй ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай хэлэхэ аабзат гэжэ һананаб. Таанадта хэлэхэ юумэн ехэ байха гэжэ һананаб. Эндэ партиин Центральна Комитедтэ иимэ мэдээсэлэй хэгдэхыень хүсэнэбди.

Энэмнай юрын хэрэг бэшэ, тэрэ маанадта хэрэгтэй, нүхэдүүд. Бидэ тэрэниие хамгаалха ёһотойбди. Эндэ юун тухай хэлэнэбиб гэхэдэ, манай общество дотор демократиин үргэдхэгдэжэ байһан тухай хэлэнэб. Тэрэниие зогсоохые хүсэгшэдһөө, тэрэниие хангалтагүй зорилготойгоор хэрэглэхые хүсэгшэдһөө хамгаалха ёһотойбди. Иимэ үйлэ хэрэгүүд болоожо байна гээшэ.

Экономикодо гүнзэгы ехэ хубилалтануудай замда гараабди. Энэ ушар зөөриин харилсаанда, ажахы эрхилэлгын ба хүтэлбэрилгын түхэл шэнжэнүүдтэ хабаатай. Үйлэдбэри дээрэ хүнэй байдал үндэһөөрөө хубилгагдана. Энэмнай ажабайдалай үндэһэ һуури болодог һалбари ха юм даа. Экономикодо ямар хубилалтанууд болоһонһоо манай обществын ерээдүй, тэрэнэй ямар болохо байһаниинь гол түлэб дулдыдадаг. Энэ хадаа обществые хүгжөөлгын үндэһэ һуури болоно гэжэ нэрлэдэг гээшэбди.

Хубилган шэнэдхэлгэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудта социальна-экономическа гүнзэгы ехэ хубилалтануудай харгы зам нээгээ. Ажахы эрхилэлгын ба хүтэлбэрилгын шэнэ түхэл шэнжэнүүдээр, урмашуулгын шэнэ гуримуудаар эрдэм-техникын дэбжэлтын түйлалтануудтай ажалша хүнүүдэй аша туһа нэгэдүүлхые хүсэнэбди. Энэ хадаа ажалай бүтээсые шэнэ шатада гаргаха арга олгохо байна. Хубилган шэнэдхэлгын урда тээ ажалай бүтээсэ арай шамай дээшэлжэ байгаа һэн. Ажалшан бүхэнэй аша туһада, эрдэм-техникын дэбжэлтые хэрэглэлгэдэ үндэһэлдэг ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэнгүй, ажалай шэнэ хэмжээ яашье түйлэжэ шадахагүй байнабди.

Политическэ реформын түрүүшын шатада бэрхэшээл түбэгүүд ушарһан, алдуу эндүүнүүд гаргагдаһан байха. Танай нюдэн дээрэ энэ зам гаталагдаа. Арадай засагай дээдын зургаан бүридүүлэгдээ, шэнэ СССР-эй Верховно Совет дүй дүршэлтэй боложо байна. Хуулиин актнуудые шиидхэлгэ эршэмтэйгээр бэелүүлэгдэнэ. Хубилган шэнэдхэлгын хэрэгүүдые үргэнөөр бэелүүлхэ, хуули ёһото социалис гүрэниие байгуулха замда асари ехэ алхамууд хэгдэжэ байна.

Республиканска ба нютагай Соведүүдэй һунгалта үггэжэ байнабди. Эдэ бүгэдэ политическэ реформые саашадань гүнзэгырүүлхэ, гүрэниие хүтэлбэрилгэдэ хүн зоной бодотоор хабаадахын тула шэнэ арга боломжонуудые нээхэ байна. Энэ үйлэ хэрэгүүдые таанадай ямараар сэгнэжэ байһые дуулажа абаха гээшэ маанадта айхабтар ехэ удха шанартай байна. Тэдэнэй шэнэ үүргэ уялгануудаар Соведүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ, хубилалтануудые хэхэ байнабди. Тэндэ, Соведүүдтэ, хэн шиидхэхы хүсэн болохоб.

Эдэ бүгэдэ ямараар бэелүүлэгдэжэ байнаб? Таанад нютаг нютагуудһаа ерээт, ушар иимэһээ эдэ бүгэдын ямараар бэелүүлэгдэжэ байһые мэдэнэ ха юмта даа.

Һанаагаа зобохо юумэн маанадта бии гэжэ хэлэхэ байнаб. Мүнөө дээрээ тэрэ замхаадүй байһаар. СССР-эй арадай депутадуудые дэбжүүлжэ, һунгаһан урдын һунгалтын кампаниин үедэ һанаагаа зобохо юумэн олон байгаа һэн. Энэшье шатада иимэ үйлэ хэрэгүүдэй болохо байһаниинь арсашагүй.

Имагтал байгша ондо, нүхэдүүд, урдын һунгалтын дүнгүүдые хараада абажа, союзна ба республиканска зургаануудай эрхэ мэдэлые амяарлаха тухай шиидхэбэринүүдые, нютагай засагай зургаан тухай хуули абаха байнабди. Энээнэй ашаар Соведүүдтэ засаг захиргааниие дамжуулха тухай асуудал шиидхэгдэхэ байна. Имагтал иимэ зорилготойгоор ороной бүхы нютагуудта эгээл эрдэм мэдэсэтэй, мэргэжэл шадабаритай кадрнуудые Соведүүдтэ оруулхын тула шухала үндэһэ һуури табиха ёһотойбди. Эгээл тиимэһээ хэн нэгэнэй ондоогоор бодомжолхые хүсэжэ байгаашье һаань, эдэ хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэн тухай асуудал шиидхэхэ ёһотойбди. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэдэнэй салин хүлһэн үйлэдбэри дээрэ ажаллагшадһаа 1,5—2 дахин бага байгаа. Юуб гэхэдэ, имагтал эндэһээ эгээл эдэбхитэй эрдэм мэдэрэлтэй, ушар ёһо ойлгохо хүнүүд ерэдэг байна. Имагтал тэдэнэр лэ Соведүүдтэ дэбжүүлэгдэхэ ёһотой.

Хубилган шэнэдхэлгэ оюун ухаан бодолдо бурьялма хубилалтануудые үүдхэбэ. Эндэ, ажабайдалай бусад һалбаринуудтал адли, орёо хурса тэмсэл болоно. Эдэ бүгэдэ хүнэй һанаа зобооно, зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэнэ. Гэбэшье эдэ бүхы талаар гаргагдаһан дутуу дунданууудай гол юумэниинь элеэр харагдана. Ушарынь юуб гэхэдэ, обществые оюун ухаан бодолой талаһаа хүгжөөхэ, ниитэ хүн түрэлтэнэй социалис баялигуудай үндэһэ һуури дээрэ оюун ухаан бодолой шэнэ оршон байдал байгуулха хэрэгтэй. Имагтал энэ хараа бодолые бэхижүүлхэ шухала. Обществые оюун ухаан бодолой талаһаа һөргөөн хүгжөөхэ хэрэгые буруу һүргэхэ, һамааруулха гэһэн али бүхы ябуулгануудтай шууд сэхээр тэмсэхэ ёһотойбди. Эндэ бүхы юумэ сэхэ руунь хэлэхэ хэрэгтэй.

Хубилалтануудай үедэ шэнэдхэгдэһэн обществын шэнжэ шанарые тодорхойлхо шэнэ түхэл шэнжэнүүд байгуулагдана. Мүнөө социально-экономическа байдалай орёо түгшүүрилтэй байхадань, түрүүшын үндэһэн хубилалтануудые ходоо сэбёоржо шададаггүй байнабди. Теэд иимэ хубилалтанууд биил. Тээлмэрдэжэ, маргажа байхагүйн тула эдэ бүгэдые һайнаар хараха хэрэгтэй. Хуушанай юумэн һандаран һалажа байна. Урда үеын хүнүүдэй байгуулһан үнэтэ шухаг юумэнэй ойрохь хүрэжэ болохогүй. Энээниие сахин хамгаалха хэрэгтэй. Эдэ бүгэдые хэнэйшье һандаргахагүйн тула бидэ бултадаа хүсэлэл оролдолгонуудые гаргажа, сахин хамгаалха ёһотойбди.

Бэрхэшээлнүүдтэйшье һаа, манай экономикые хүнэй элдэб янзын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангалгада шэглүүлхэ ябуулганууд хэгдэжэ байнхай. Энэмнай бидэнэй хэхэ ёһотой шиидхэхы эрьелтэ болоно. Манай айхабтар ехэ экономикын иимэ эрьелтэ хэтэр сагай хэрэгтэй байһаниинь эли ааб даа. Эндэ суглараад байгшадай урда энэ талаар минии дэлгэрэнгыгөөр хэлэһэнэй хэрэггүй. Үнгэрхэдөө, нэгэ завод ондоо шэглэлтэй болгохын гү, али шэнээр зэбсэгжүүлхын тула арга замуудые тодорхойлхо, нөөсэнүүдые бэдэрхэ, бүхы юумэ бодожо үзэхэ, харин тэрэнэй һүүлээр зохеон табиһан түсэбөө бодото дээрэнь бэелүүлгэ эхилэгдэхэ ушартай бшуу. Харин мүнөө асари ехэ социально-экономическа организм болохо союзна экономико түшаа бодоод үзэел. Эндэмнай гансашье айхабтар ехэ оролдолго ба саг бэшэ, харин тон ехэ харюусалга хэрэгтэй болоно.

Тиибэ ябабашье байгуулэмжын талаар урагшаа дабшалга эхилээ гээшэ. Тэрэмнай арадай хэрэглэмжын эд бараа гаргадаг ба хангалга хэдэг һалбаринуудай аша туһада, нэн түрүүн хүнгэн, эдеэ хоолой промышленностиин ба аграрна комплексын аша туһада хэгдэжэ байнхай. Мүнөөдөө бидэ тэрэнэй хэр ябуулагдажа байһаар, ондоогоор хэлэбэл, энэ тала руу эрьелтын эршээр үшөөл сэдьхэлээ ханаагүй байнабди.

Заагдаһан зорилгонуудые шиидхэлгэдэ машина бүтээлгын һалбаринууд, оборонно сектор, манай эрдэм ухаан мүнөө хабаадуулагдана. Эд бараа үйлэдбэрилгэ ба хангалга улам ехэ болгожо байгаа предприятинуудые экономическа талаһаань урмашуулга шата шатаар үргэдэжэ байнхай. Хэрэглэмжын ба үйлэдбэриин бэшэ барилгын зорилгодо хэрэглэгдэдэг национальна доходой нөөсэнүүдэй хубинь мүнөө, нүхэдүүд, 83 процентдэ хүрөө. Энэ табан жэлэй урда тээ энэ тоо 80 процент тухай байһан юм.

Табан жэлэй үнгэрһэн жэлнүүдтэ ехэ мүнгэ зөөри гэр байра, соёлой-ажаһуудалай объектнүүдые барилгада гаргашалагдаа. Тэдэнэй дунда зэргын хэмжээн гурбанай нэгэ хубиһаа дээшээр ургаа. Энэмнай ямар удхатайб, нүхэдүүд?

Гэр байра барилгын жэлэй дунда зэргын хэмжээнүүд 16 процентээр ургаа, тиигэжэ дүрбэн жэлэй туршада тогтоогдоһон даабариһаа гадуур 11,3 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байра баригдаһан байна. Энэмнай 200 мянга шахуу шэнэ нэмэлтэ байранууд болоно бшуу. Дүрбэн жэлэй туршада урдахи табан жэлэйхиһээ олон һургуулинууд, поликлиникэнүүд болон клубууд ашаглалгада тушаагдаа. Ондоогоор хэлэбэл, бидэ дүрбэн жэлэй туршада нэгэ жэл алмаһан болонобди. Тиихэдээ хүдөөдэ гэр байра ашаглалгада тушаалга дунда зэргээр жэлдэ 19 процентээр ургаа, һургуулинууд, үхибүүдэй эмхи зургаанууд, клубууд болон соёлой байшангуудые ашаглалгада оруулалга 26—59 процентээр, поликлиникэнүүдые—хоер дахин ургаһан байха юм.

Хамтын саадуудта өөрын газартай болоһон гэр бүлэнүүдэй тоо гансата ургаа—бодото дээрээ хоер дахин олон болоһон байна. Хүн зондо барилгын материалнуудые худалдалга эдэ жэлнүүдтэ баһал хоер дахин шахуу ургаһан байна. Тиигэбэшье таанад хэлэхэ байхат: цементшье, хирпиисэшье, илангаяа модо шулуунтай хабаатай бүхы юумэ худалдажа абахань бэрхэтэй зандаа.

Эдэ хубилалтанууд тухай хэлэхэ зуураа, тэдэниие саашань яажа үргэдхэхэб, хүнэй үдэр бүриин ажабайдалда сэхэ хабаатай тон шухала шэглэлнүүдые яажа үргэлжэлүүлхэб гэжэ бодохо хэрэгтэй. Олон жэлнүүдэй туршада анха түрүүшынхеэ хэрэглэмжын эд хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые гаргадаг промышленностиин ургалтые ахижа, урагшаа гараһан байна. Энэмнай манай экономикодо тон шухала баримта болоно, юуб гэхэдэ, тэрэмнай тад ондоо шэглэлээр урдань хүгжэдэг байгаа ха юм. Тэрэнэй үрэ дүн—1988 ондо эд бараанай розничнэ эрьесэ 25 миллиард түхэригөөр, харин үнгэрһэн жэлдэ—үшөө 37 миллиард түхэригөөр ехэ болоо. Урдань эдэ тоонууд 8—10, ехэдээл һаа, 15 миллиард түхэригэй хэмжээндэ байһан гээшэ.

Совет гэр бүлэнүүдтэ удаан сагта хэрэглэгдэхэ соёлой ба ажаһуудалай хэрэгсэлнүүд улам ехэ болоо: үнгэтэ телевизорнүүд — 1,7 дахин, магнитофонууд—30 процент. Хүнгэн автомобиль, холодильнигууд гэхэ мэтэ олошороо. Юундэ энэ тоонуудые нэрлэнэбши, бодото юумэнүүдые тоолонобши гэхэдэ, мүнөө иимэрхүү бодомжо гарадаг (манай экономистнуудай хэлэдэгэй гуримаар): юундэ та ургалтые процентээр, үшөө тиихэдээ мүнгэнэй тоогоор харуулдаг гээшэбта? Эдэ бүгэдэмнай үнэ сэнгүүдые дээшэлүүлһэнэй үрэ бшуу. Ушар иимэһээ би бодото хэрэгсэлнүүдые нэрлэнэб, эдэмнайл өөһэдыгөө харуулха байна ха юм. Тиимэһээ эдеэ хоолой зүйлнүүдтэ хабаатай бодото үрэ дүнгүүдые харуулхам.

1985 ондо гүрэнэй нөөсэнүүдэй түүхэй эдһээ 9,6 миллион тонно мяхан үйлэдбэрилэгдэһэн байна. 1989 ондо 11,4 миллион тонно мяхан гэхэ гү, али 1,8 миллион тонноор ехэ мяхан үйлэдбэрилэгдэһэн байна бшуу. Амидын шэгнүүр бэшэ, харин үүсэлэгдэһэн мяхан. Малай тоһон 1985 ондо 1 миллион хахад тонно, харин үнгэрһэн жэлдэ—1 миллион 700 мянган тонно гаргагдаа юм. Һүнэй продукци түс түстань — 29,5 болон 33,8 миллион тонно гаргагдаа. Свеклоһоо абтадаг сахар-песок—7,6 болон 8,8 миллион тонно. Ургамалай тоһон 2,4 болон 3 миллион тонно. Хүн зоной тоогой орон доторхи ургалтые хараада абахадашье, эдэ бүгэдэ хадаа хүн бүхэнэй хэрэглэмжэ зарим тэды дээшэлүүлһэн байна гээшэ. Хүнгэн промышленностиин продуктнуудай олон түхэлнүүдэй талаар баһал иимэрхүү байдалтай.

Теэд таанадта асуудал заагүй гараха ёһотой. Тэдээнтэй таанад эндэ ерээ гэжэ мэдэнэб. Таанадтал адли, бидэшье өөһэдтөө иимэ асуудал табина, ойлгохые оролдоно гээшэбди: теэд общество доторхи социально-экономическа түбэг түгшүүрилтэй байдал юунтэй холбоотой гээшэб? Энэ зүблөөн дээрэ бүхы арга боломжонуудые элирхэйлжэ, хамтын хандалга зохёохо, саашадаа юу хэхэ хэрэгтэйб гэһэн асуудалда гол анхаралаа хандуулаял.

Тиимэһээ эдэ бүхы зүйлнүүд юундэ магазинуудай тагууд дээрэ харагданагүйб гэһэн асуудал гаража ерэнэ. Энэмнай бидэ бүгэдэнэй һанаа зобоожо байһан юрэнхы асуудал болоно. Юундэ юумэнэй дутагдал гансашье бага болоногүй, харин улам ехэ болоноб? Юундэ юрын лэ наймаанай орондо талонуудаар, эмхи зургаануудта, предприятинууд дээрэ тэдэнэй захилаар юумэ худалдаха ябадал улам бүри ехэ болоноб?

Иимэ байдалай шалтагаануудые бидэ шэнжэлэн үзэнэбди. Зүб, эд бараа ехэ болгохо манай арга боломжонуудые хизаарладаг, манһаа дулдыдадаггүй, бэрхэшээлнүүд бии гээшэ. Эд бараа бури ехэ болгохо, үйлэдбэриень үргэдхэхэ хэрэгтэй. Нефтиин сэнгэй хубилалгатай, байгаалиин гэнэ усалнуудтай болон бусад үйлэ хэрэгүүдтэй холбоотой хохидолнууд бии гээшэ. Тиигэбэшье гансал энээнһээ бүхы юумэн дулдыдана бэшэ. Эд бараа үйлэдбэрилхэ ба хангалга хэхэ промышленностиин хүдэлмэри бидэниие ханаанагүй ха юм. Энэмнай эгээл шухала зүйл болоно. Аграрна секторэй үрэ дүнгүүд баһал ханаанагүй. Энэ талаар мүнөөдэр, үглөөдэр ехэ хөөрэлдөөн болохо гэжэ һананаб. Бидэ бултадаа, хаа хаанагүй мүнөө хойшолуулангүй юу хэхэ ёһотой болонобибди гэжэ элирхэйлхэ гээшэ тон шухала. Илангаяа Россиин Федерациин 32 областьдо эдэ жэлнүүдтэ мал ажалай һалбаринуудые амжалтатайгаар хүгжөөһэнэй ашаар эдеэ хоолой зүйлнүүдэй хангалга горитойгоор һайжараад байһан ушарые бидэ хараадаа абаха ёһотой болонобди. Үнгэрхэдөө, ехэ бэрхэшээлтэй нёдондо жэлдэ эдэ областьнуудай дэлгүүр дээрэхи байдал хубилһан байха юм. Бүхы Хара хүрьһэтэ бэшэ зоные абабал, ашаг үрэтэй ехэ хүдэлмэриин ашаар эндэ эдеэ хоолоор хангалгын байдал һайжаруулагдаа гээшэ. Нүхэдүүд энээниие батадхаха аабза гэжэ һананаб. Үгышье һаа Рязань, Хара хүрьһэтэ зонын Тамбов хотые абаад үзыт. Энэ талаар тэндэ нилээд олон гомдолнууд урдань ородог байһан юм. Тиигэбэшье мүнөө тэндэ бүхы арга боломжонууд: гансашье колхозууд болон совхозууд бэшэ, мүн гэрэй ажахынууд, кооперативна худалдаа наймаан хэрэглэгдэдэг болонхой. Хэрбээ хэрэглэмжын дэлгүүр дээрэхи мүнөөнэй байдал тухай хэлэхэ болоо һаа, эд бараа үйлэдбэрилгын ургалтын эгээл бага хэмжээгээр хүгжэжэ байхада, һүүлэй хоёр жэлэй туршада мүнгэн олзо доходой манайда асари ехээр ургаһан ушараар энээниие шиидхэхы удхатайгаар тайлбарилжа болохо байна. Эгээл эндэ гол шалтагааниинь байна ха юм. Хаража үзыт, юун болоноб. 1989 он. Ажалай түлбэриин жасын ургалта национальна доходой ургалтаһаа 5,4 дахин ехэ болоһон, харин эд бараа худалдалгын ба түлбэритэй хангалга бэелүүлгын ургалта оройдоол 1,4 дахин ехэ болоһон байна бшуу!

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

АРАДАЙ ДЕПУТАТ ТООСОНО

СССР-эй арадай депутат, СССР-эй Верховно Соведэй гэшүүн Г. С. Степанова Ивалгын районой һунгагшадтай һонирхолтой уулзалгануудые эдэ үдэрнүүдтэ үнгэргэбэ. Тэрэ СССР-эй Арадай депутадуудай хоёрдохи съездын хүдэлмэри тухай дэлгэрэнгыгээр мэдээсээ. Иимэ уулзалганууд Сотниково һууринда «Пригородный» совхозой, шубуунай фабрикын хүдэлмэришэдтэй, Ивалга тосхондо, 38-дахи СПТУ-гай багшанар болон һурагшадтай, «Заря коммунизма» газетын журналистнуудтай үнгэргэгдөө. Тэрэ съезд дээрэ зүбшэгдэһэн асуудалнууд абтаһан Хуулинууд тухай һонирхолтойгоор хөөрэһэн байна. Гадна һунгагшадай табиһан олон тоото асуудалнуудта харюу үгөө.

Газар тухай, Зөөри тухай асуудалнуудта уулзалгада хабаадаһан хүдөөгэй ажалшад онсо анхарал хандуулһан байна. Мүн гүрэн дотор политическэ реформын ямараар бэелүүлэгдэжэ байһан тухай, СССР-эй үндэһэ яһатанай хүгжэлтын саашанхи замууд тухай асуудалнууд табигдаа.

Һунгагшадай үгэһэн захяануудые дүүргэхэ талаар абтажа байһан хэмжээнүүд тухай Г. С. Степанова хөөрэжэ үгэһэн байна.

Б. ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ.

УУЛЗАЛГА БОЛОБО

1990 МАРТЫН 4 Соведүүдэй һунгалта

ХЭЖЭНГЭ

Хэжэнгын һунгуулиин 122-дохи округһоо Буряадай АССР-эй арадай депутадта кандидадуудаар бүридхэлдэ абтаһан дүрбэн кандидадай нэгэн: районой түбэй больницын ахамад врачай орлогшо Б. Д. Цыренжапов округойнгоо һунгагшадтай түрүүшынгээ уулзалга һая үнгэргэбэ.

Тэрэнэй этигэмжэтэ нюур, «Хэжэнгын гол» газетын редактор Б. Б. Бальжинимаев райпогой хүдэлмэрилэгшэдтэ Базаржап Дашидоржиевич Цыренжапов тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ, программатайнь танилсуулба.

Сугларагшадай дундаһаа потребкооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой түрүүлэгшэ, товаровед Д. Д-Д. Дугарова, райпогой түрүүлэгшын орлогшо А. Ш. Походиев, товаровед Е. В. Шевчук гэгшэд депутадта кандидадтаа захяануудые хэлээ.

Б. Д. Цыренжапов—хүүгэдэй врач. Тиимэһээ нарай нялха үхибүүдэй гэгдэхэ, үбшэлхэ ябадалые хорообхын, эхэнэрнүүдэй нарайлха эрхэ байдалые һайжаруулхын, районойнгоо зоной элүүр энхэ байхын түлөө үнэн зүрхэнһөө оролдохо ёһотой гэжэ үгэ хэлэһэн хүн бүхэн тэмдэглэһэн байха юм.

Манай корр.

ТҮНХЭН

Буряадай АССР-эй арадай депутадуудай һунгалта үнгэргэхэ талаар Түнхэнэй районой һунгуулиин 5 округуудһаа бүридхэлдэ абтаһан депутадта кандидадууд али алиинь шэлэжэ һунгахаар олон юм. Һунгуулиин Хужарай округһоо, жэшээнь, 4 хүн бүридхэлдэ абтанхай. Тэдэмнай хэд гээшэб гэхэдэ, Харбяангуудай дунда һургуулиин директор Г. Р. Адушеева, Түнхэнэй совхозой комсомолой комитедэй секретарь А. Я. Шагдурова, Туранай совхозой директор И. С. Маншеев болон Моондын сельсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. А. Попов гэгшэд болоно.

Б. АРДАНОВ.

БҮХЭДЭЛХЭЙН ХУРАЛДААН: ДҮРБЭДЭХИ ҮДЭР

«Экологиин асуудалнуудай болон ажамидаралые хангаха зорилготой хүгжэлтын талаар бүхэдэлхэйн хуралдаан» Москвада хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. Ерээдүйн үетэнэй аша туһада политигууд болон эрдэмтэд, шажан мүргэлэй хүтэлбэрилэгшэд, соёлой ажал ябуулагшад эндэ үгэ хэлэжэ, һанамжануудаа хубаалдана.

Январиин 18-да конгрессто хабаадагшад бүгэдэ ниитын эрдэм һуралсал тухай асуудалые зүбшэн хэлсэһэн байгаа. Үхибүүдые хайшан гэжэ һургаха гээшэб, һуралсал ямар байха ёһотойб гэжэ үгэ хэлэгшэд һанамжануудаа халан абалсаба.

Олохон нацистнууд колледжнүүдые дүүргэһэн, эрдэмэй докторой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байгаа. Теэд энэнь хара һанаатад ба алууршад болоходонь, һаад ушаруулаагүй гэжэ Эб найрамдалай талаар Нобелевско шангай лауреат уран зохёолшо Эли Визель хэлэбэ. Юрэдөөл, энэ эрдэм һургуулинь теори үгэбэшье, үзэл бодолой, һэхэ сэдьхэлэй талаар юушье үгөөгүй байгаа. Арюун һайхан сэдьхэлтэйгээр, сэбэр сэхэ зантайгаар хүмүүжүүлэгдэһэн хүнүүд шэнэ мянган жэлэй богоһо алхаха ёһотой гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

Бүхы дэлхэй дээрэхи хүн зониие эрдэм һургуулитайгаар һургаха, хүмүүжүүлхыень ЮНЕСКО-гэй генеральна директор Федерико Майор уряалба. Энэмнай һуралсалые жэгдэдхэхэ гэһэн удхатай бэшэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Һургуули эрдэм мэдэсэ олгохоһоо гадна, нэн түрүүн бүхы дэлхэй дээрэхи ажабайдалай, хүнэй ба байгаалиин хоорондохи холбоо барисаае ойлгуулха зэргэтэй. Бүмбэрсэг дэлхэйн хүн бүхэндэ эрдэм мэдэсэ олгохо арга хангаха хэрэгтэй.

Үхибүүдэй ажабайдалда оршон тойронхи байгаалиин ямар үүргэ нүлөө үзүүлдэг байһан тухай Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин хүүгэдэй фондын (ЮНИСЕФ) гүйсэдхэхэ директор Джеймс Грант хөөрэбэ. Үдэр бүхэндэ дэлхэй дээрэ 40 мянган үхибүүд үхэдэг байна. Хүгжэжэ байгаа оронуудай үгытэй ядуу байдал, оршон тойронхи байгаалиин бузарлагдаһан ушар эдэ бүхы аюул усалай, уршаг түбэгэй гол шалтагаанууд болоно гэһэн һүрөөтэй баримта мэдээнүүдые дурдаба. Элидхэлшын һанамжануудай ёһоор, хүнүүдэй эрдэм мэдэрэлые, ушар ёһо ойлгохо байһые, нэн түрүүн оршон тойронхи байгаалиин талаар һанал бодолыень хүгжөөхэ гээшэ үхибүүдэй жаргалта байдалай түлөө тэмсэлэй гол эрхэ нүхэсэл болохо ёһотой гэжэ элидхэлшэ мэдүүлээ. Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин баталан абаһан үхибүүдэй эрхэнүүдэй талаар конвенциие зөөслэн баталхын, тула оронуудта үүргэ нүлөөгөө үзүүлхэ гүйлтатайгаар Джеймс Грант парламентаринарта, шажанай ажал ябуулагшадта хандаба. Хэрбээ тэдэнэй правительствануудай үхибүүдтэ түрүүшын зэлжээнэй анхарал оролдолго хандуулаа гээшэ һаань, ехэ юумэ түйлажа болоно гэжэ тэрэ нэмэбэ.

Бүхы амитай юумэнэй эхэ болохо байгаалиие сахин хамгаалха, тэрэнэй тэнсүүриие алдуулхагүй талаар хүн бүхэн хамааралсаха ёһотой гэжэ Индиһээ США-да байдаг элшэн сайд Каран Сингх хэлэбэ. Дэлхэй дээрэхи хүн зоной эрдэм ухаанай дээшэлээшье һаань, һуралсалай системэ «ядерна буу зэбсэгэй урда тээхи шатада» байһаар. Тиимэһээ һанал бодолоороо ниитэ нэгэн мэдэрэлдэ харюусаха шэнэ хараа шэглэлнүүдые бэдэрхэ шухала.

Конгрессто хабаадагшадые эдир үетэн амаршалба, хабаадажа байһан эдир үетэнэй түлөөлэгшэдые амаршалгаар энэ үдэрэй хуралдаан эхилһэн байгаа. Советскэ Союзай болон США-гай аха классай табяад һурагшад конгрессэй хүдэлмэридэ хабаадана. Эдэнэр бултадаа бага балшар наһанһаа экологиин асуудалнуудые шиидхэнэ.

Энэ үдэр хуралдаанда хабаадагшадай анхаралые хоёр элидхэл татаһан байгаа, Академик Е. П. Велихов болон СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент А. В. Яблоков, американ эрдэмтэд болон политигууд Фрэнк Фон Хиппель Амори Ловинс, Вильям Миллер гэгшэд эдэ элидхэлнүүдые олоной анхаралда табиһан байгаа. Ядерна ракетэнүүдые табилгын аюулые бага болгохо талаар алхамуудые хэхыень элитэ ехэ политическэ ба ниитын ажал ябуулагшадай уласхоорондын эмхи ядерна гүрэнүүдые уряалба.

Элшэ хүсэ алмаха, тэрэ тоодо элшэ хүсэ алмадаг технологинуудые хүгжөөхэ талаар ажалаа эршэмтэйгэр ябуулхыень эрдэмтэд дэлхэйн бүхы арадуудта хандаба.

Хуралдаан хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

(ТАСС).

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй
УКАЗ

ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ПРЕДПРИЯТИНУУДАЙ БА ЭМХИНҮҮДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ «РСФСР-эй ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ГАБЬЯАТА ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭ» ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Совет худалдаа наймаанай талаар габьяатай байһанайнь, олон жэлдэ үнэн сэхээр ажаллаһанайнь түлөө «РСФСР-эй худалдаа наймаанай габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

Буряадай АССР-һээ

Борискина Екатерина Павловнада — Улаан-Үдын столовонуудай нэгэдэхи трестын столовын үйлэдбэриие эрхилэгшэ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ В. ВОРОТНИКОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь С. ЧИСТОПЛЯСОВ.

Москва, 1990 оной январиин 18.

ХУБИЛГАН ШЭНЭДХЭЛГЭ— АЖАЛ ХЭРЭГҮҮДЭЙ ЭРШЭ ДЭЛИСЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Энэмнай тиихэдээ эд бараа үйлэдбэрилгын урдань үзэгдөөгүйгөөр —10 процентээр ургаhан, харин хангалгануудай бүришье ехээр ургаhан ушарта иимэ байдал тохёолдоно ха юм. Иимэ ушар үнинэй байгаагүй юм. Тиибэ ябашье алгасалинь ехэ, тэрэмнай хоронойгүй, харин улам үргэдэнэ. Ушар иимэhээ салин хүлhэнэй ургалые тогтоохо гэhэн асуудал бидэ табиха аргатай байна гээшэ гүбди? Тогтоохо, хаалта хэхэ? Иигэжэ асуудал табиха ябадал хубилган шэнэдхэлгын хараа бодолдо, манай социалис социальна политикын хараа бодолдо тааранагүй гэжэ hананаб. Тиигэбэшье юун табинаб, юун эрид шангаар бодото дээрээ бэелүүлэгдэхэ ёhотойб гэхэдэ, бодото үрэ дүнгүүдэй түлөө түлэхэ хэрэгтэй болоно. Эсэсэй продуктнуудай түлөө. Хэрбээ салин хүлhэнэй доогуур эд бараа гаргалгын ба хангалгын хүгжэдэг байhан ушар хадаа бидэ эсэсэй продуктын түлөө түлэлгэдэ гэжэ харуулна ха юм. Тиигэжэ предприятинуудай бэеэ даанги байдал ба жасануудаа мэдэлээ байлга хадаа мүнгэ зөөриеэ нэн түрүүн имагтал салин хүлhэн болгохо ябадалда хүргэнэ бшуу. Энэ өөрынгөө бодолые таанадта дуулгахадаа, энэ талаар өөрынгөө хандалга, өөрынгөө сэгнэлтэ таанадай үгэхын тула хэлэнэ гээшэб.

1989 ондо мүнгэн олзо доходуудай 13 процентээр ургаа юм. Ушар иимэhээ хэрэглэмжын дэлгүүр дээрэхи байдалые hайжаруулха талаар, hангай байдал ба бүхыдөө экономикые нэбтэрүүлэн ябуулха талаар хойшолуулшагүй хэмжээнүүд программа хэрэгтэй болоhон байна. Правительствын зохёон табиhан, Арадай депутадуудай хоёрдохи съездын үзэмжэдэ ба баталамжада табиhан программа ямар шууяатайгаар зүбшэгдөө hэн бэ, тэрэниие сэгнэхэдэ, ямар ондо ондоо бодомжонууд хэлэгдэhэн бэ гэжэ таанад hанана ёhотойт. Тиибэ ябашье программа хаража үзэгдэhэн, нэмэгдэhэн, депутадуудай hанамжануудаар баяжуулагдаhан ба дэмжэгдэhэн байха юм. Энэ асуудалаар таанадаа хэлэхэ байхат гэжэ тоолоноб. Нэн түрүүн энэ программын хиидэ үлэхэгүйн тула юу хэхэ хэрэгтэйб, юундэ анхаралаа хандуулха ёhотойб гэжэ өөрынгөө hанамжа хэлэхэ байхат гэжэ би найданаб.

Байгша ондо ажал хэрэгүүднай яажа хүгжэхэб, энэ жэлдэ табигдаhан зорилгонуудаа хэр дүүргэнэбибди—энээнhээл ехэнхидээ хэрэглэмжын дэлгүүртэхи байдал, юрэнхылэн хэлэбэл, социальна-экономическа бүхы байдал ямар шэглэлээр саашаа хүгжэхэб, манайда реформо саашаа яажа хүгжэхэб гэhэн асуудал ехэтэ дулдыдаха байна. Энэ жэлдэ зөөри тухай, газар тухай, налогууд тухай, предприяти тухай, өөhэдыгөө хүтэлбэрилгэ тухай тон шухала хуулинуудые бидэ абаха ёhотой болонобди. Эдэмнай экономическа реформодо хүсэтэ түлхисэ үгэхэ ёhотой хуулинууд болоно. Энэшье талаар бодожо үзэхыетнай гуйнаб.

Ажалша бүхы коллективүүдтэхи, түбэйшье газарта нютагуудташье хүтэлбэрилгын ба засагай бүхы зургаануудтахи манай бүхы хүдэлмэри хадаа арад зоной ажабайдалда, хубилган шэнэдхэлгынь хуби заяанда онсо шухала удха шанартай болоно. Энэмнай байгша ондо манай хэхэ гол хүдэлмэриин удха болоно.

Экономическа ба политическэ реформонуудай нээжэ үгэhэн арга боломжонуудые яажа түргэнөөр хэрэглэхэб гэжэ hанал бодолнуудаа бидэ андалдаха ушартай болонобди. Үнгэрhэн жэлдэ промышленностьда продукци үйлэдбэрилгын хэмжээнэй ургалтын эршын 1,7 процент байхада, арендно коллективүүдтэ энэ ургалтын 5,8 процент болоhон ушарые хараадаа абангүй байжа болохогүй. Ушар иимэhээ реформын темэ хадаа манай гол темэ болошо магад.

Хүдөө ажахыдахи байдал мүн лэ иимэ гээшэ. Адлил нөөсэнүүдтэй байhан аад, арендаторнуудай продукци үйлэдбэрилгын ба ажалай бүтээсын ургалтын эршэ 1,5 дахин ехэ байха юм. Гэбшье арендно коллективүүд үсөөн байна. Эндэ гансашье арендэ шиидхэнэ бэшэ. Бусад түхэл маягууд—подрядна гуримууд бии. Тэндэ ажахын тоосоон гүнзэгыгөөр нэбтэрэнхэй, хүбиин ба коллективэй аша туhануудые урмашуулха хүсэтэ арганууд хэрэглэгдэнэ. Эдэмнай баhал иимэрхүү hайн үрэ дүнгүүдые харуулhан байна. Тиимэhээ ажал хэрэг яажа эрхилхэб, ямар шэглэлээр реформо дабшуулхаб гэжэ манай дүй дүршэл харуулжа үгэнэ. Ажахы эрхилэлгын шэнэ түхэлнүүдые, бидэнэй харюусалга ба тэрэнэй үүргэ урмашуулха шэнэ гуримнуудые нэбтэрүүлэн ашаглаха хэрэгтэй. Тиигэбэшье ажахы эрхилэлгын шэнэ арганууд хүдэлдэг коллективүүдэй хэбинь промышленностьдошье, аграрна секторто шье үшөөл бага байhан зандаа.

Танай hанамжаар, ажахы эрхилэлгын шэнэ түхэлнүүдтэ оролгые түргэдхэхын тула юу хэхэ хэрэгтэйб? Энээн тухай таанад hанамжа хэлэхэ гэжэ бидэ найданабди. Экономическа гүнзэгы реформын, эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ бүхы хэрэг зэмсэгүүд бии болгохо тойбонуудые усадхахын тула юу хэхэ хэрэгтэйб гэжэ зүбшэжэ үзэел. Ажахын тоосоогой гол ёhонуудай дүүрэн хүсэндөө хүдэлжэ үшөөл эхилээгүй мүнөөнэй шатада эхи буса ябуулгануудаа, үрилгэнөө, ажалай ба гүрэнэй журам эбдэлгээр болохо, бидэндэ ушардаг хохидол гээлтэнүүдые хоросохын тула ямар хэмжээнүүдые абаха ёhотойб гэжэ hанал бодолоо андалдаха байhан хэрэгтэй болоно.

Гансашье экономикодо бэшэ, харин манай общество, орон дотор гурим горитойгоор hайжаруулха зорилго бидэнэй урда табигдана. Энэ асуудал hанаа ехээр зобоодог. Хубилган шэнэдхэлгын бэелүүлэгдэхэ бүринь, эхи эмхигүй байдал улам үргэдэжэ гээшэ гү гэжэ хүнүүд сэхэ хэлэдэг. Али бидэ буруу юумэ хэжэ, общество доторхи байдалые орёо болгожо, бидэндэ хэрэгтэй политикада тушаа hэжэг түрүүлнэ гүбди, энэниие бидэ мэдэнэ гээшэ гүбди? Ажалша коллективүүдтэ юу хэхэ хэрэгтэйб, областнуудай болон республиканудай хэмжээгээр юу хэхэ хэрэгтэйб? [illegible] то ба район ерэжэ, бүхы юумые эмхидхэхэ hэн гээ hаамнай, ямар бэеэ даанхай байдал ба өөhэдөө өөhэдыгөө хүтэлбэрилхэ гурим тухай хэлэжэ болохоб?

Ямаршье асуудалтайгаар түбэй зургаанда хандажа заншаа гээшэ хэбди. Дээрэhээ бэлэн шиидхэбэри үгэгты, ондоо юуншье хэрэггүй гэжэ хэлэдэг байhан саг үнгэрөө. Иимэ хандаса баримталжа, ямар байдалда ороhомнай мэдээжэ. Түбэй зургаануудай ямараар хүдэлhэнhөө ехэ олон юумэнэй дулдыдаха байhаниинь мэдээжэ ааб даа. Хэрбээ хуушан заабаринуудай, хуушан хуулинуудай коллектив, ажалша хүн бүхэниие бөөмэйлжэ байха болоо hаань, хэрэгнай бүтэхэгүй. Иимэ юумэнэй болохогүйн тула түбэй зургаанууд дүүрэнээр харюусаха ёhотой.

Теэд республика, районууд, хото городууд, ажалша коллективүүд, кадрнууд хүдэлхэ зэргэтэй ха юм. Олохон шухала шиидхэбэринүүдэй баталан абтахаhаа бүри урид, дүрбэн жэл соо нэгэ зариманда үндэhэн хубилалтануудай болоод байхада, харин юундэ нүгөөдүүлдэ зорюута hаад хэhэн шэнги байдал үзэгдэнэб. Хубилган шэнэдхэлгэ тухай шууяа гаргаhан, бодомжолhон газарнуудта юуншьеб бүтээгдээ юм бээз, харин манда тиимэ юумэн үгы гэжэ хүнүүд хэлэдэг. Нүхэдүүд, зэмэтэй хүнүүдые юрэ бэдэрэнгүй, бидэ бултадаа эдэ бүгэдые бодожо үзэхэ ёhотойбди. Урагшаа ондоо алхамуудаар дабшахын тула манай ехэ ба орёо общественые хүтэлбэрилгын шата бүхэндэ ажалаа хубаарилжа, бултадаа юу хэхэ зэргэтэйбибди гэжэ бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Саашадаа иимэ байдалда байха аргүйбди.

Манай нөөсэнүүдэй хэмжээнүүд мэдээжэ. Хэншье ондоо юумэ үгэхэгүй. Бидэндэ бии байгаа нөөсэнүүд айхабтар ехэ гээшэ ааб даа. Теэд бидэ мүнөө болотор гаргашалдаг байhан шэнгеэр тэдэниие гаргашалха аргагүйбди. Манай ороной болон хүгжэнги капиталис оронуудай национальна доходой единицэ бүхэндэ хэгдэдэг нөөсэнүүдэй гаргашануудые сасуулжа үзөө hаа, бидэ бирагүй байдалтайбди. Национальна доходой единицэ бүхэндэ, элшэ хүсэ болон материальна нөөсэнүүдые тэдэнэртэ орходоо 25 процент шахуу, харин цемент хоёр дахин үлүү гаргашалдаг байнабди. Манай нөөсэнүүдые иигэжэ хэрэглэнэ бшуубди. Технологи, гурим журам, ажахыгаа бодомжотой зүбөөр эрхилхэ, гамтай байха тухай б о д о ж о үзээл. Манай газар дайда, манай баялигууд бидэниие забхайруулаа гээшэ ааб даа. Тиин бидэ иимэ байдалые яашье заhажа шаданагүйбди, энэмнай манай бүхы экономикын, манай бүхы хүдэлмэриин дутуу дунданууд болоно. Нөөсэнүүдые ямараар хэрэглэдэг байhанайнгаа зэргээр бултанай ажаhуудаг болохын тула предприяти бүхэндэ ажахын тоосоо түргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй. Нөөсэнүүдые hайнаар хэрэглэдэг хүнүүд ехэ ашаг олзо абаха, харин мууга аар хэрэглэдэг хүнүүд муу байдалда байха гэhэн удхатай. Энээниие баhал бултадаа бодожо үзэхэ, хандасаяа хубилгаха хэрэгтэй.

Экономическа реформодо ороод, зөөриин харилсаануудые хубилгажа эхилээд, ажахы эрхилхэ шэнэ түхэл янзануудые бэдэрхэ зуураа, хубилган шэнэдхэлгын эхеэр эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ, шэнэ технологи ашаглан хэрэглэлгэдэ анхаралаа ехээр хандуулдаг байгаа hаа, мүнөө тэрэнээ hуладуулаабди гэжэ сэхэ хэлэхэ байнаб. Энээнгүйгөөр хэрэгнай урагшаа ябахагүй. Энэмнай ниитэ нэгэн хэрэгэй хоёр талань болоно, тиимэhээ анхаралда байха зэргэтэй.

Нүхэдүүд, хаа хаанагүй бодомжотойгоор хүдэлхэ, ажал хэрэгээ hайнаар, ашаг үрэтэйгөөр эмхидхэхэ хэрэгтэй. Хэмороо зүришэлдөө гаргаха бэшэ, харин общественые нэгэдүүлхэ, мүнөөнэй харюусалгатай жэлдэ заатагүй шиидхэгдэхэ зэргэтэй тодорхой асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлхэ ёhотойбди.

Общество доторхи социально-экономическа байдалтай холбоотой асуудалнууд дээрэ оролто үгэ соогоо зорюута анхаралаа хандуулнаб. Энэмнай манай хүдэлмэриин гол зүйл болоно, юуб гэбэл, үйлэдбэриин оршомдохи хэрэгүүд хүнүүдэй ажабайдалай эрхэ нүхэсэлнүүдтэй, тэдэнэй урма зоригтой сэхэ холбоотой бшуу. Теэд социально-экономическа байдалай орёо болоод байхадашье, орон дотор боложо байhан бүхы хэрэгүүдээр манай хүнүүд улам ехээр hонирходог байна. Демократи ба олондо мэдээсэлгые үргэдхэхэ хэрэгүүдтэ юуниинь туhатайб, ямар дутуу дунданууд бииб гэжэ хүнүүд hайса ойлгожо абахые оролдоно. Шэнэдхэгдэhэн Соведүүдэй үүргэ ямар байхаб, тэдэнэй ажал ябуулгада ажалшад ямараар хандахаб? Орон дотор бэелүүлэгдэжэ байhан политическэ ехэ хубилалтануудай эрхэ байдалда КПСС ямар байха зэргэтэйб? Совет Федерациие шэнэдхэхын тула юу хэхэ хэрэгтэйб? Эдэ асуудалнуудые баhал шиидхэхэ шухала, юуб гэбэл, Федерациие хубилгажал, тэрэнэй арга боломжонуудые элирүүлжэл, бүхы үндэhэ яhатанай хүнүүдэй, бүхы арадуудай этигэл найдал харюулжа шадахабди. Ондоо зам үгы. Олохон хэрэгүүд хүндөөр бүтээгдэнэ гэжэ таанад харанат, юуб гэбэл, хэдэн арбаад жэлнүүдтэ, харин зарим тээ хэдэн зуугаад жэлнүүдтэ сугларhан асуудалнууд гаража ерээ. Прибалтикада, Молдаавида иимэ шэнжэтэй асуудалнуудтай ушараабди. Гансашье энэ бэшэ: Закавказида, Азербайджанда, Арменидэ үндэhэ яhатанай хоорондохи хёмороо зүришэлдөөн ямар уршаг татана гээшэб. Эдэ бүгэдэ бидэнэй hанаае ехээр зобооно. Шуhа адхалгые болюулхын тула эгээл эрид хэмжээнүүдые абанабди. Балмад этэгээдүүдтэ, вандализмда эсэргүүгээр хүсэ хэрэглэхэ баатай болообди.

Нацинууд хоорондын харилсаануудтахи шанга байдалые hуларуулхын тула заримдаа шухала хэмжээнүүдые абадаг байгаашье hаамнай, Совет Федерациие хүгжөөлгэ гол шэглэл байhан зандаа. Имагтал иимэ замаар бидэ хүнүүдэй национальна ба социальна мэдэрэлые hайжаруулха зэргэтэйбди.

Манай ажабайдал тогтууригүй боложо эхилээ, экономическа болон ниитын хэрэгүүдые хүтэлбэрилгэ, гурим, журам hуладаа гэжэ хүнүүд харана. Иимэ ябадалнуудай шалтагаануудые мэдэжэ абахые, общество доторхи бүхы байдалые hайн тээшэнь эрид хубилгахын тула юу хэхэ ёhотойб гэжэ ойлгожо абахые тэдэнэр хүсэнэ. Захиран хүтэлбэрилдэг хуушанай онол арга нуудые орхижо, политическэ болон экономическа онол арга нуудта үндэhэлдэг шэнэ түхэл янзануудта орожо байhамнай, олон юумые тайлбарилна. Нэгэ юумэнhээ арсаад, харин шэнэ гуримда ёhотойгоор үшөө ороогүйбди. Шэлжэн оролгын шата хүшэр хүндөөр үнгэрнэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй.

Бидэ бодото дээрээ юу хэжэ шадахабибди? Ниитын хэрэгүүдые хүтэлбэрилхэ шэнэ хандасануудые, шэнэ онол аргануудые хэрэглэлгын үндэhэ hуури дээрэ общество доторхи байдалай .тогтонижожо эхилхын тула шэлжэн оролгын энэ шатые ехээр хороохо хэрэгтэй.

Хүтэлбэриин хэр тогтууритай байhаар партиин ЦК-гай, тэрэнэй Политбюрогой, Верховно Соведэй, Совет правительствын ажал ябуулга сэгнэгдэдэг гээшэ. Бидэ шүүмжэлхы ажаглалтануудые дууладаг байнабди. Энэ манай уулзалга дээрэшье иимэ ажаглалтанууд байха бэзэ. Общество урагшаа түргөөр дабшаhай, хубилган шэнэдхэлгэ бэелүүлэгдэhэй гэhэн анхарал оролдолгоор нэбтэрэнхэй hаань, энэмнай болохотой хэрэг. Гэхэтэй хамта, нүхэдүүд, гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэхэ зэргэтэй, ехэ харюусалгатай асуудалнууд тухай хэлэгдэнэ. Ямаршье асуудалнуудые, ямаршье дурадхалнуудые зүбшэн хэлсэхээр партиин Центральна Комитет, Верховно Совет бэлэн гэжэ нэгэнтэ бэшэ хэлээ hэм, таанадай уодашье хэлэхэмни.

Юрэнхы дээрээ hаад түбэг татаха, байдалые тогтонижонги бэшэ болгохо, общественые эбгүй болгохо, шэнэ зургаануудай ажал ябуулгада бэрхэшээл тохёолдуулха зорилго табидаг хүнгэн, яаралтай hанамжанууд болон тобшололнуудта бидэ шанга сохилто хэхэ зэргэтэйбди гэжэ hананаб. Энээниие анхарангүй орхижо болохогүй.

Ноёдые шүүмжэлжэ болохо ааб даа—энэмнай бултанда эли, энэмнай хамаагүй. Харин иимэ шүүмжэлэл хии хооhон бэшэ, харин бүтэмжэтэй шэнжэтэй байха зэргэтэй.

Бүхы юумые бодожо үзэхэ хэрэгтэй. Зарим нэгэ хүнүүд бэлэн шиидхэбэринүүдые, аргануудые обществодо, ажалшадта дурадхадаг гээшэ. Кашпировскиин сеанснуудтал адляар, нэгэ, хоёр юумэ хэхэдэл, общество доторхи байдал hайжарха гэжэ хэлэхэ гээшэ политическэ болбосоролой хангалтагүй байлгые, харин гол шухалань гэхэдэ, мүнөөнэй бэрхэшээлнүүдые hамбаашалан хэрэглэхэ hэдэлгэнүүд болоно. Үнэхөөрөөшье, ажабайдалнай ехэ муудаа, бүхы юумэн дуталдана. Хүнүүд иимэ байдалhаа түргөөр гарахые хүсэнэ. Харин хэн хүсэдэггүй юм? Хэжэ байhан хэрэгын түргөөр үрэ дүнгүүдые үгэжэ эхилhэй гэжэ хүтэлбэрилэгшэд хэнhээшье ехээр хүсэдэг байгаа аалам. Бидэ булта энээниие хүсэнэбди. Теэд бэлэн шиидхэбэринүүд үгы. Нэгэ далайсаар, hарын, жэлэй туршада бүхы юумые шиидхэжэ болохо гэhэн бүтэшэгүй бодолоо орхихо хэрэгтэй. Нэгэ–хоёр жэл соо шиидхэжэ болохо, шиидхэгдэхэ зэргэтэй асуудалнууд бии. Теэд общественые бүхы дээрэнь шэнэдхэхэ гээшэ тон ехэ хүдэлмэри, тиин тэрэ hайса ябуулагдаха зэргэтэй.

Шэнэ эрхэ байдалда шэнэ зургаануудай ажаллаха асуудалнууд дээрэ hүүлэй үедэ бодомжолдог болонхойбди. ЦК-дашье бодомжолдог гээшэбди, депутадуудай дунда эдэ асуудалнууд эдэбхитэйгээр зүбшэн хэлсэгдэдэг. Дээдын засагай шэнэ зургаануудые бүридүүлхэдээ, тэдэнэй уялгануудые тодорхойлжо байхадаа, түбэй газарта ашаг үрэтэй арга онhо байгуулха асуудалые дүүрэн хэмжээгээр шиидхэжэ шадаагүй гээшэ хэбди. Энээниие үнэмшэлэн баталха хэрэгтэй. Энээниие бидэ харанабди. Түбэй газарта хубилган шэнэдхэлгын политикын зорилгонуудые бэелүүлхэ ашаг үрэтэй арга онhо үшөө байгуулжа шадаагүйбди. Энэ бидэнэй hанаае зобоохо ёhотой, энээнэй уг удхые ойлгожо абаха ёhотойбди. Оролто үгэ хэлэхэеэ бэлдэжэ байхадаа, таанадта энээн тухай хэлэхэ, таанадтай зүбшэн хэлсэхэ гэжэ шиидээ hэм. Энэ асуудалые хойшолуулангүй, бодожо үзэхэ, үгээ ойлголсоо hаа, тэрээндэ харюу бэдэржэ олохо зэргэтэйбди гэжэ hананаб. Энэмнай ажабайдалаар табигдаhан бэлэн бэшэ асуудал. Ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхэ, хубилган шэнэдхэлгые хамгаалжа, эрид шууд дабшуулха, бүхы арадуудай аша туhада общественые шэнэдхэлгын орёо шухала асуудалнуудые шиидхэхэ аргатай үнэхөөрөө демократическа дээдын засаг бидэндэ хэрэгтэй гээшэ.

Таанадые хөөрэлдөөндэ хабаадуулхын тула иимэ зарим бодомжонуудаа хэлэхэ гээ hэм. Эдэ асуудалнуудаар, бодомжонуудаар манай хөөрэлдөөн болохо бэзэ гэжэ hананаб. Зүблөөн нээгдээ гэжэ соносхоноб. (Альга ташалга).

* * *

hүүлээрнь хубилган шэнэдхэлгын үргэн олон асуудалнуудаар hанамжануудаа халан абалсалга эхилээ.

СССР-эй ОБОРОНЫН МИНИСТЕРСТВЭДЭ, МВД-дэ, КГБ-дэ

hүүлэй үдэрнүүдтэ Азербайджанай болон Армениин ССР-нүүдэй элдэб районуудта буу зэбсэгүүдые, тэhэрдэг бодосуудые, сэрэгэй техникэ болон түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые эзэмдэжэ абаха зорилготойгоор буунууд болон hомо хэрэгсэлнүүдэй складуудта, Совет Армиин, СССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй ба КГБ-гэй зургаануудай бусад объектнүүдтэ дээрмэдэхы ёhоор добтолно. Булимтаран эзэмдэhэн буу зэбсэгүүдээ дээрмэдэлгын, оршон тойронхи байдалые орёо түгшүүритэй болгохо зорилготойгоор хэрэглэнэ. Уголовно болон хэрхис этэгээдүүдэй үүдхэhэн хуулида зүрюу харша ябуулгануудай үедэ сэрэгэй алба хаагшадай, хуули гурим сахилгын зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда алуулhаншье, шархатаhаншье хүнүүд бии.

Иимэ орёо байдалда Совет Армиин ба МВД-гэй дотоодын сэрэгүүдэй сэрэгэй алба хаагшад, милициин ба СССР-эй КГБ-гэй хүдэлмэрилэгшэд тэсэбэритэй байhанаа харуулна. Ами бэеэ хайрлангүй тэмсэбэшье, шуhа адхаралгые үүдхэхэгүйн тула тэдэнэр гэмтэдые бууданагүй.

Зүгөөр иимэ дээрмэдэхы ябуулгануудай эрид үргэдэhэнhөө улэмжалан, оршон тойронхи байдал орёо түгшүүритэй болобо. Уставай эрилтэнүүдтэй, хүсэндөө байhан хуулитай наринзар таараалдуулан зохилдуулжа, сэрэгшэдэй буу зэбсэг хэрэглэхэ тухай заабаринуудые СССР-эй Оборонын министерствын, МВД-гэй ба КГБ-гэй хүтэлбэрилэгшэд үгэhэн байгаа.

Эдэ хэмжээ ябуулганууд гэмтэдэй буу зэбсэгүүдые булимтаран эзэмдэлгые зайсуулха, амгалан тайбан хүн зоной дунда шуhа адхаралгые зогсоохо сэрэгэй алба хаагшадай болон хуули хамгаалгын зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй ами наhые хамгаалха зорилготой юм.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

МАЛШАДТАА ТУҺАЛХА

Энэ жэлэй үбэлжэлгэ бүхы талаараа урдахи жэлэйхиhээ хүндэхэнөөр үнгэргэгдэжэ байна. Энээнэй гол шалтагаан гэхэдэ, энэ жэлдэ ниитын малда үбhэ тэжээл багаар нөөсэлэгдөө. Ган гасуурhаа боложо, талха таряан ургаагүй. Гэбэшье луговодуудай hайнаар ажаллаhанай ашаар энэ жэлдэ үнгэрhэн жэлэйхиhээ ехэ үбhэ абаабди. Мүнөө үедэ ниитымнай адууhа малай условно толгой бүхэндэ тэжээлэй 9 единицын хэмжээнэй тэжээл хүртэнхэй. Энэ тон бага.

Иимэ байдалда ороhон малшадтаа али бүхы юумээр туhалха, тэдэниие дэмжэхэ, урмашуулха гээшэ манай совхозой партийна организациин гол зорилгонуудай нэгэн болонхой. Үбэлжэлгэдэ бэлдэлгын эхилхэhээ урид нэмэл партийна суглаа үнгэргэжэ, энэ шухала асуудал зүбшэн хэлсэhэн байнабди. Эндэ коммунистнууд, илангаяа, малшад, бии байhан дутуу дунданууд тухайгаа хэлэhэн, өөhэдынгөө hанамжа, дурадхал оруулhан байна. Эдэ бүгэдые хараадаа абажа, тусхай хэмжээнүүд абтаа hэн. Тэрэнэй дүүргэлтые партком наринаар хинана. Олон асуудалнууд шиидхэгдэжэ байнхай. Жэшээлхэдэ, энэ жэлдэ тарягүй хадаа, концентрат бэдэржэ ябаха ушар болоно. Мүнөө энэ асуудал шиидхэгдэжэ байнхай. Гэбэшье энэмнай ехэ үнэтэй. Үйлэдбэрилhэн продукциимнай өөрынь үнэ сэн нилээд дээшэлүүлхэнь гээшэ.

Мал ажалай цехтэ бүхыдөө 23 коммунист ажаллана. Энээниие ехэ хүсэн гэжэ тоолонобди. Эдээнээр лэ дамжуулан, партийна хүдэлмэриеэ ябуулнабди. Малшадай саг үргэлжэ хөөрэлдэхэ, тэдэнэй hанамжаар hонирхохо гээшэ түрүүшын ээлжээнэй хэрэг болоно. Мүнөө парткомой гэшүүн бүхэн хоорондоо малшадаа хубаажа абаад, тэдээндээ туhаламжа үзүүлжэ байдаг юм. Тэдэнэр ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулхаhаа гадна ажаhуудалайнь элдэб олон асуудалнуудые шиидхэнэ. Энэ аргые бидэ үнинэй хэрэглэдэг болонхойбди. Парткомой гэшүүд совхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ саг үргэлжэ мэдээсэжэ байдаг. Малшадые амжалтатай ажалда элсүүлхэ хэрэгтэ совхозой мэргэжэлтэд ехэ үүргэ дүүргэнэ. Эдэмнай холын отара, гүүртэнүүдээр ходол ябажа, эндэ хүдэлжэ байhан хүнүүдтэй хөөрэлдэжэ, зүбшөөл, заабари үгэжэ байдаг.

Малшадай үбэлжэлгэдөө хэр зэргээр бэлдэhые элирүүлhэн ажахынууд хоорондын шалгалта үнгэргэгдөө. Тэрэнэй дүнгүүдээр манай совхозой малшад муу бэшээр бэлдэhэн байба. Гэбэшье hайрхажархиха юумэн ехэ бэшэ даа. Дутуу дунданууд олон. Совхоздо бүхыдөө 14 эхэ хонидой отара бии юм. Тэндэ долоон коммунист хүдэлнэ.

Үнгэрhэн жэлдэ совхознай бүхыдөө зуун эхэ хонин бүриhөө зуун хоёр хурьга абаhан байна. Энэшье жэлдэ энэ амжалтаяа дабтаха гээд зэhэнхэй. Хонишодой хоёр бригада гэр бүлын арендэдэ оронхой. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, К. Д. Жалсараевай, М. Д. Нимаевай гэр бүлэ болоно. Тэдэмнай бүхы малаа , хото хорёогоо бэедээ даажа абанхай. «Т-25» түхэлэй трактортай, 50 гектар сабшалангай газартай. Энэ зундаа тус тустаа мянга гаран центнер үбhэ бэлэдхэжэ абанхай. Энэ жэлэй байдалаар хаража үзэхэдэ, эдэмнай бусадтаа орходоо, алишье талаараа hайн бэлэдхэлтэй байна. Энэ жэлhээ үшөө 2—3 гэр бүлынхид энэ гуримда орохоёо бэлдэжэ байна.

Совхознай hү hаалиин дүрбэн фермэтэй. Эндэ бүхыдөө 42 hаалишан хүдэлнэ. Тэдэнэй найманиинь партиин гэшүүд. Энээниие үсөөн гэжэ тоолонобди. Намартаа үшөө хоёр хүн партида абтаба. Үнгэрhэн жэлдэ hаалишаднай үнеэн бүриhөө жэл соо 2555 килограмм hү hаагаа. Т. Ц. Дашинимаева, Е. П. Чимитова, В. Ц. Батуева гэгшэд hаалишад соохоо түрүүлжэ ябана. Фермэ бүхэндэ партийна бүлэгүүд эмхидхэгдэнхэй. Гол түлэб тэдэнэр яhала эдэбхитэйгээр хүдэлжэ, коллективэйнгээ ажал хэрэгүүдтэ горитой нүлөө үзүүлнэ.

Комсомол-залуушуулай Боомой hү hаалиин фермын партийна бүлэгые Н. Б. Доржиева толгойлдог юм. Энэ фермэмнай үнгэрhэн жэлдэ үнеэн бүриhөө жэл соо 2836 килограмм hү hаанхай. Залуушуул хадаал эдэбхитэй, ажалдаашье абьяастай зон. Ехэ hүнэй түлөө тэмсэе гэhэн үүсхэл совхоз соогоо гаргажа, хэлэhэн үгэдөө хүрөө hэн. Мүн сүлөө сагаашье hонирхолтойгоор, аша үрэтэйгөөр үнгэргэдэг.

Совхозоймнай бүхы цехүүд ажахын тоосоондо оронхой гээшэ. Ушар иимэhээ хүнүүдэй харюусалга дээшэлжэ, тэдэнэй ажалдаа хандаса тад ондоо болонхой. Өөhэдынгөө бэелүүлхэ уялга hайнаар мэдэнэ. Тиигээдшье орон соомнай боложо байhан хубилалтануудые нюдөөрөө хаража, газетэ, журналнуудые уншана, өөhэдөө hанамжа, дурадхалнуудые оруулна. Энээниие ехэл hайн гэжэ хэлэхэ байнаб. Юуб гэхэдэ, энэ хүнүүдэй эдэбхижэжэ байhые харуулна. Партийна суглаануудшье hайнаар үнгэрдэг болоо. Парткомой хүдэлмэриин дутагдалнууд шүүмжэлэгдэнэ.

Нүгөө талаhаа хүнүүдтэй хүдэлхэ, хөөрэлдэхэ гээшэ хүндэ болоо. Мүнөө хүнүүд олон юумэ мэдэдэг, ойлгодог болоо ха юм. Элдэб юумээр hонирхоно. Хоёрдохёор, магазинда түрүүшын ээлжээндэ хэрэгтэй мылэ, порошок гэхэ мэтын юумэнэй үгы болоод байхада, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулхань хүшэр байна. Энэ үбэлэй хүйтэндэ бүхэли үдэрөө хонидоо дахажа ябаhан хонишон гэртээ ерээд, халуун сайгаа саахартай уужа шадахагүй жэшээтэй болоод байна. Манай нютагаархид уг заяанhаа нааша хилээмээ өөhэдөө барижа эдидэг байгаа. Харин мүнөө эhээбэриин

РАЙКОМОЙ ҮДЭРНҮҮД—ШЭБЭРТЭДЭ

hүүлэй үедэ КПСС-эй Бэшүүрэй райком районой ажахынуудта ошожо, эндэхи байдалтай, партийна организациин хүдэлмэритэй дэлгэрэнгыгээр танилсадаг болонхой юм. Партиин райкомой үдэрнүүд ажахынуудта квартал соо нэгэ дахин үнгэргэгдэнэ. hаяхан иимэ үдэрнүүд Бэшүүрэй совхоздо болоо. Партиин райкомой бүхы таhагууд энээндэ хабаадажа, өөhэдынгөө асуудалнуудаар семинарнуудые үнгэргэhэн, партийна эхин организацинуудта туhалhан байна. Партиин райкомой үдэрнүүд гурбан үдэр соо үргэлжэлөө.

Жэшээлхэдэ, партиин райкомой үзэл сурталай таhагай хүдэлмэрилэгшэд агитаторнуудтай хөөрэлдөө үнгэргэжэ, hунгалтын урда тээхи хүдэлмэри яажа ябуулха тухай зааhан байна. Гадна политическэ, экономическа hуралсалай пропагандистнарта ехэ туhаламжа үзүүлэгдээ, нэмэл хэшээлнүүд үнгэргэгдөө.

КПСС-эй райкомой секретарьнар ажалша коллективүүдэй hуудал байдалтай, ажал хэрэгүүдтэй дүтөөр танилсаhан, тэдээндэ туhалха талаар хэмжээнүүдые хараалhан байха юм. Тиихэдэнь партиин райкомой нэгэдэхи секретарь А. Л. Ефимов хүбиин асуудалаар хандаhан хүнүүдтэй хөөрэлдэбэ.

Эдэ үдэрнүүдэй түгэсхэлдэ совхозой нэмэл партийна суглаан үнгэргэгдөө. Энээндэ райкомой хүдэлмэрилэгшэд хабаададаа. «Ажахын социально-экономическа хүгжэлтын түсэбүүдые дүүргэхэ тухай ба партийна организациин зорилгонууд» гэhэн асуудалаар элидхэл совхозой директор А. К. Разуваев хээ.

Хүдөө ажахын продукциин үнэ сэнгэй бага байhанhаа болоод, ажахынууд ехэ үридэ ороhон байна. hүүлэй үедэ энээндэ нэмэлтын түлэгдэдэг болоходо, байдал зарим тэды hайжараа. Гэбэшье энэ саг зуурын hайжарал гээд элидхэлшэ тэмдэглээ. Ажахы мүнөө ехэ үритэй байhан зандаа.

Үнгэрhэн дүрбэн жэлэй туршада совхоз гүрэндэ мяха, hү, ноохо худалдаха даабаряа дүүргээ. Гансал ороохо худалдаха түсэб дүүргэгдээгүй. Хүдөө ажахын ашаг үрэ дээшэлүүлхэ талаар зарим тэды hайшаалтай дүнгүүд туйлагдаа. Гэбэшье энэ совхозой хүдэлмэришэдэй hанаа ханаанагүй.

Эдэ жэлнүүдтэ ажалшадай ажабайдал hайжаруулха талаар бага бэшэ юумэн хэгдээ. Тэдэнэй гэр байранууд заhабарилагдаа, олон хүнүүдтэ үмсэдөө гэр бариххадань туhаламжа үзүүлэгдээ. hаяын жэлнүүдтэ Дабаатада хүүгэдэй саад, Шэбэртэдэ спортзал баригдахаар хараалагдана.

Энэ суглаан дээрэ олон хүнүүд үгэ хэлэжэ, партиин райкомой секретарьнар болон бусад хүдэлмэрилэгшэдэй анхарал шиидхэгдээгүй асуудалнуудта хандуулаа. Зоной хэрэглэмжэ хангаха талаар олон дутагдалнууд бии байhан зандаа.

Суглаанай түгэсхэлдэ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь А. Л. Ефимов үгэ хэлэжэ, эдэ үдэрнүүдэй дүнгүүдые согсолhон байна

Ю. ФОКИН.

Сэлэнгын районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үнинэй хонишодой нэгэн Петр Гэндэнжапович Ванданоцай даадаг hубай хонидой отара мүнөө Арбузова hууринай дэргэдэ үбэлжэнэ. Гэр бүлөөрөө 650 түлгэнүүдые харууhалжа байhан хонишод hүрэгөө hайнаар ондо оролдолго гаргана. Н... шүүд ноохо хайшал... үлүүлээ hэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П.

ДАХИН ДАБТАГДА...

— Үнгэрhэн жэлдэ гүрэндэ hү тушааха түсэбөө дүүргээгүйбди,— гэжэ «Сибиряк» колхоз 6 мянган килограмм hү гүрэндэ түсэбhөө багаар тушаагаад байна. Ямар ушарhаа ажахы даабаряа дүүргэбэгүйб? Гол шалтагааниинь хадаа колхозой фермэнүүд арендно подрядай гурим нэбтэрүүлхэ бэлэдхэлгүй байгаа гэжэ элирүүлэгдээ.

— 1989 оной эхинhээ фермэнүүдэймнай к о л л е к т и в арендно подрядай гуримаар хүдэлжэ эхилээ. Түрүүшээр ажалнай яhала урагшатай ябаhан юм. Дам саашадаа бүхы ажалаа өөhэдөө мэдээд хэхэ эрхэтэй болоhон коллективэй гэшүүд журамаа алдажа захалаа. Юрэдөө найдабаригүй, бата нэгэдэлгүй хүнүүд байба гээшэ,— гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Юрий Павлович хэлэнэ.

Үнгэрhэн жэлэй июлиин эхинhээ колхозой правлени арендаторнуудтай баталhан хэлсээгээ болюулаа.

Зүгөөр энэнь саг зуурын хэмжээнүүд байгаа. Мүнөө колхоздо арендно подрядай аша туhа тухай ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа байна.

— Ажахыдатнай бусадта жэшээ харуулмаар hайн амжалта туйладаг коллектив бии гү? — гэжэ асуухада:

— hү тушааха талаар манай фермэ ажахы соогоо эгээл

Совет орон дотор

КУРГАН. Тус хотодо нээгдэhэн газай компрессорно станциин хүдэлмэришэд эгээл сэбэр байгаалиин түлишэ — газ жолоошодто дурадхадаг болонхой. Иигэхэдээ областной түбэй үйлсэнүүдээр оршон тойронхи дайдада хоро хүргэхэгүй транспорт олсор ябадаг болохонь гээшэ. Курганда түлишэ нэмэжэ хэхэ аргатай болоо hаа, Челябинск — Тюмень гэhэн замаар газомобильнууд уласхоорондын рейснүүдые хэдэг боложо магадгүй.

БЛАГОВЕЩЕНСК. Тамбовско районой Николаевка тосхоной захада олдоhон булашаhаа абтаhан мянга гаран гуулин монетэнүүд областной хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейдэ дамжуулагдаа. IX—XVI зуун жэлнүүдтэ Япондо, Вьетнамда, Корейдэ эдэ монетэнүүд шудхагдаhан байгаа ха.

ТАЛДЫ-КУРГАН. Балхашай урда бэе шадархи Ушкуль гэhэн холын үбэлжөөндэ байрладаг малшадта бүхэли поликлиникэ hаяхан айлшалаа. Тусгаар түхеэрэгдэhэн автомобильнууд дээрэ врачай кабинедүүд, процедурна ба лаборатори түбхинэнхэй. Талды-Курганай районно больницын дэргэдэ иимэ зохид медицинскэ эмхи зургаан байгуулагдаа юм.

МОСКВА. Испаниин Толос хотоhоо бусажа ерэhэн Москвагай залуушуулай болон студентнүүдэй хоор гүйсэдхэхы үндэр мэргэжэл шадабаряа үшөө дахин батадхаба. Олохон оронуудай коллективүүдэй хабаадаhан hайн дуранай хоорнуудай уласхоорондын конкурсдо тэрэ лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртөө hэн.

ЛЬВОВ. А. Пушкинай нэрэмжэтэ ород хэлэнэй бүлгэмэй гэшүүдэй ехэ баалаар аман үгын зохёолнуудай үбэлэй түрүүшын фестиваль түгэсэбэ. Украинецуудай, полягуудай, еврейнүүдэй, венгернүүдэй болон эртэ урдын хотын бусад

Арадай кандидадууд

ОТАГАЙХИДАЙ НАЙДАЛ ХҮНДЭТЭЙ

хиhоо hүрэг дээжэ абаад харууhалхада мүнөө жэшээлэшэгүй хүнгэн ааб даа. Эгээл адагынь гэхэдэ, хурьгадай гаража байхада, керосинтай фонарь баринхай, хонидой байра соо тэмтэржэ ябахагүй байнабди. Мүнөө ажалнай зарим тэды хүнгэлэгдөө гээшэ. Мүнгэ түлөө hаа, үбhэ, түлеэншье газаа асарагдаха. Илангаяа ажалаа арендын, гэр бүлын подрядай гуримаар эмхидхэhэн бригадануудта ажаллахадашье хүнгэн болоо ёhотой. Хараад' үзыт даа. Урдандаа хонишодой бригада бүхэн hара бүри тэжээлэй рацион зохёолгоод, hүрэгөө хооллуулдаг, бэлшээдэг байгаа. Мүнөө шэнэ гуримаар ажаллахадаа хонишод бии байhан бүхы тэжээлээ өөhэдөө үбэлжэлгын үедэ хубаарилжа гаргашална. Тиихэдээ hүрэг хонидойнгоо хүшэ тамирые хараада абаа юм аабза. Хонишон бүхэн мүнөө «дальбараануудаа намартаа тоолохобди» гэхэ байха, — гээд Тамара Турбянова саашань хөөрөө hэн.

Бүхы ажалаа өөhэдөө мэдээд хэдэг болоhонhоо хойшо хонишодой харюусалга дээшэлжэ, сүлөө сагыньшье хомор болоо. Урдынхидал ондоо тээhээ туhаламжа үзүүлхые хүлеэгээд hуултагүй, өөрынгөө шадаха зэргээр ажалаа хэжэ, үйлэдбэриингөө гаргашые доошолуулха хэрэгтэй бшуу.

Табан үхибүү түрэжэ, гарыень ганзагада, хүлыень дүрөөдэ хүргэхөөр Дмитрий Раднаевичтаяа хамта хүмүүжүүлэн үргэжэ байhан Тамарын бригадынгаа амжалтада оруулhан хубитань ехэ даа. Мүнөө отарадань Дмитрий Тамара хоёрhоо гадна М. Б.-Ц. Дабаевана ажаллана.

— Гар hула гэртээ hууха сүлөө байдаггүй. Үдэртөө үглөөнhөө үдэшын харанхы болотор газаагаа бариhан тэнхээ тамираар hула хонидоо уhалха, хооллуулхаш. Энэ hарын эсэсhээ бүхы hүрэгнай газаагаа байлгагдахань ааб даа. Хурьгалхань ойртожо, хээлиньшье ехэ болошоо. Иимэ хонидоо үлүү бэлшээридэ ябуулhанай хэрэггүй, хохидолтой ха юм. Энэ ажалhаа гадна гэрэй хүдэлмэри дууhаха бэшэ. Аршаха, угааха, шанаха, бусалгаха — эхэнэрэй ажал али ехэл даа. Үшөө үхибүүд томо боложо, өөhэдыгөө hамааруулдаг болоо, — гэжэ эхын хүндэ ашаа үргэжэ ябаhан Тамара Бадмацыреновна хөөрэнэ.

Гуша гаран наhандаа эдир залуугайнгаа сэбэр hайхан шарайе алдаагүй энэ эхэнэрэй намтар мүнөө үеын хүнүүдэйхиэ илгаагүй юм. Талын ногооной хангалтама үнэрөөр амилжа, эльгэн хара хүрhыень нюсэгэн хүлөөрөө гэшхэжэ ундыhэн энэ басаган нютагайнгаа hургуулида hуража дүүргэхэдөө хойшо мүнөө хүртэр өө хуби заяагаа үдөө ажахын хүндэ hалбаринуудай нэгэн болохо хони үсхэбэрилхэ хүдэлмэритэй холбоо ха юм.

Анханhаа шуран, hүбэлгэн Тамара томоотойгоор, юумэ гүнзэгыгөөр бодожолжо хэлэдэг, хүнэй асуудалда харюусадаг юм.

— СССР-эй Арадай депутадуудай съездүүдые, мүн СССР-эй Верховно Советэй сессинүүдые телевизорээр хаража шагнадаг болоhонhоо хойшо хүнүүдэй ой ухаандашье хубилалта болоо. Засагай дээдын зургаанда эгээл эрхимүүдээ, тиинэн мүртөө зоной урда гарэжэ, ухаатайгаар үгэ хэлэжэ шадаха хүнүүдые дэбжүүлхые оролдодог болоод байна. «Урдандаа депутадай мандат абагшадай диилэнхинь гараа үргэдэг ажалтай байhан» гээд манай нэгэ хүдэлмэришэн хэлээ hэн. Мүнөө энэ гурим үндыhөөрөө усадхагдажа байна. Манай эрхим хүдэлмэришэдэй нэгэн, табан үхибүүдэй эхэ, үниндэ хонишон Тамара Бадмацыреновна Турбяновае hунгуулин Сэлэнгын национально - территориальна 89-дэхи округhоо РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлхэдэнь зал соо суларагшадай дунда арсаха, гайхаха хүн үгы hэн. Юрэдөө, нютагайнгаа басаганай гүрэн түрын удха шанартай, харюусалгатай иимэ ехэ үргэбшые даажа абаха дүүрэн арга шадабаритай байhыень мэдэхэл байгаа гэжэ ойлгоо hэм, — гээд колхозой партийна организациин секретарь Валерий Цыренович Гырылов дэлгэрэнгыгээр хэлээ бэлэй.

РСФСР-эй арадай депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэжэ бүридхэлдэ абтаhан Тамара Бадмацыреновнагай hунгалтын урда тээхи программа соо олон шухала асуудалнууд оруулагданхай. Тэдэнэй дунда хүдөө ажахын hалбарида ажалладаг хадаа Эдеэ хоолой программые түргэн болзорто бэелүүлхэ тухай өөрынгөө hанамжа бэшэнхэй. Мүн эхэнэрнүүдэй ажалые хүнгэдхэхэ, залуушуул, үхибүүдые хүмүүжүүлхэ тухай, оршон байгаалияа аршалан хамгаалха тэхэ мэтын олон асуудалнууд бии.

Улад зоной захяа найдалые харюулха гээшэ хүшэршье, хүндэтэйшье ааб даа. Зүгөөр иимэ ашаа эхэнэрэй энэрхы сэдьхэлэй гүн соо даажа абаhан Тамара Турбяновада түшэглэхөөр гээд нютагайнь наhатайшуул, залуушуул этигэлээ мэдүүлээ бэлэй.

Вл. ЖИГЖИТОВ,
Вл. ГАРМАЕВ,
манай корреспондентнүүд.

«Буряад үнэндэ» бэшэhэнэй hүүлээр

АХА ТУХАЙГАА МИНИИ ҮГЭ

ХҮНДЭТЭ «Буряад үнэн» газетын редакци! Танай газетэдэ түрүүшынхиэ бэшэжэ байнаб. Газетэдэ бэшэг бэшэжэ үзөөгүй намайе hаяшаг болоhон энэ ушар гартаа гуурhа барихыем баадхаба. Ушар юуб гэбэл, Улаан-Үдэ хотоhоо КПСС-эй Буряадай обкомой дэргэдэхи партийна хиналтын комиссиhаа иимэ удхатай бэшэг абаhан байнаб:

«Хүндэтэ Раднабазарон Цыбик! 1926 онhоо ВКП(б)-гэй гэшүүн, Буряад-Монголой республикын соёлой институдай директор байhан Раднабазарон Жамсаран Буряад-Монголой республикын талаар ВКП(б)-гэй ЦК-гай дэргэдэхи Партийна хиналтын комиссиин партколлегиин 1937 оной июниин 3-най шиидхэбэреэр контрреволюционно - националиста эмхиин гэшүүн гэжэ гэмнэгдээд, ВКП(б)-гэй зэргэhээ гаргагдаа. Совет оронда эсэргүү пантмонголой эмхиин хүдэлмэридэ хабаадалсаhанайнгаа ба тагнуулай ажал ябуулга хэжэhэнэй түлөө республикын НКВД-гэй органуудаар 1937 оной июниин 4-дэ түшаагдан хаагдаhан байна.

СССР-эй Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллегиин 1957 оной апрелиин 20-до тодорхойлhоной ёhоор, гэмтэ ябуулга ээ гэжэ элирүүлэгдээгүй hэн тула Раднабазарон Жамсаран гэмэ зэмэгүй гэжэ мэдээрэгдээд, тэрэнэй тухай хэрэг болюулагдаа юм.

Тушаан хаагдахадаа, сүүдлэгдэхэдээ ба ВКП(б)-гэй гэшүүнhээ гаргагдахадаа, хардуулха гэмнэгдэлыень хараада абажа, КПСС-эй Буряадай обкомой бюрогой 1989 оной январиин 24-дэ баталан абаhан шиидхэбэреэр Раднабазарон Жамсаран наhа бараhанайнгаа удаа партийна талаар сагааруулагдаба».

СЭХЫЕНЬ хэлэхэдэ, сэдьхэл бодол соом хананги мэдэрэлэй түрэбэшье, энэ мэдээсэл намайе айхабтар ехээр баясуулаа гэхын аргагүй. Энэ бэшэгэй ерээ гү, али үгышье hаань, манай аха өөрынгөө, аба эжынгээ нэрые муу үгөөр, ябадалаар гутаагаагүй гэжэ бидэ мэдэжэ байгша hэмди. Зүгөөр энэ бэшэг абахадаа, сагhаа урид наhа бараhан ахайгаа hанажа, зүрхэ сэдьхэлээ дахин лэ үбдэхөөгөө аабзаш. Юу хэлэхэб, ахаймнай оройдоол 32 наhатай байгаа бшуу! Ёро муута хашалган хамалгын орон соомнай болоогүй hаань, хүсэн түгэс наhан соогоо хэды олон hайн hайхан хэрэгүүдые хэжэ үрдихэ hэн бэлэй. Тиигэжэ панахалаараа досоошни бүглэржэ, манай ахай мэтээр хардуулжа алуулhан үнэн сэхэ совет хэдэн зуугаад мянган хүнүүд тухай ухаалдинаш. Үнэхөөрөө, аймшагтай, уйдхар гашуудалта саг байгаа ха.

Тэрэ гэhээр 50 гаран жэлэй үнгэрhэн хойно партийна гү, али эрхэтэн талаар сагааруулагдаhан тухай тамгатай саарhануудые нам мэтээр олон зон абаа ёhотой. Тиигээд дүтынгөө хайратай хүнүүдэй хуби заяан тухай газетэ болон журналнуудай хуудаhанууд дээрэhээ хөөрэхэдөө, тиимэ зэбүүн саг дахинаа бү тохёолдоhой гэжэ хүсэнэ. Бишье тиигэжэ hананаб.

1937 он манай бүлэдэ айхабтар ехэ гашуудалта жэл болоно. Манай бүлэ: абамнай — Дугаров Раднабазар, эжы — Дамбаева Рыгзыдма, аханар — Жамсаран, Очир, Бальжинима, эгэшэ — Дулма болон би гээд байhан зомди. Би тэрэ үедэ долоодохи класста hуража ябааб.

Тон ехэ аха Жамсаранииемнай «арадай дайсан» гээд соносхоходонь, бүлымнай гэшүүд одоол юу үзөөгүйб даа, Лениинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артельдэ ажаллажа байhан аба, эжыем, түрүүшын жолоошон болоhон Очир ахайем гэр бүлөөрнь артельhээ гаргажархёо бэлэй. Бишье hургуулияа орхихо баатай болооб. Нэгэ хэдэн сагай үнгэрhэн хойно Вологодскын хүдөө ажахын институдта hурадаг Бальжинима ахай институдhаа гаргуулаад, мандаа бусаагша hэн. hууринай захада нэгэ гэр соо мантаяа суг Дулма абгай Дамдинов Доржо гэжэ үбгэнтэеэ байлсадаг болоhон юм.

Тэрэ үедэ бидэнэй улаан мяхаараа үзөөгүй юумэмнай үгы ха. Нүхэдүүд, танилнууд мантай уулзахаяа болишоо. Хуланаанай hаршаганахаhаа айжа, далтиржа ябахаш, юушье мэдэхэгүйш. Илангаяа НКВД-hээ хүн зон ерэшэнэ аа гү гээд, үдэр бүри бэгзын хүлеэхэш... Хэн нэгэнэй «арадай дайсан» гүүлэбэл, бүхы түрэлхидынь мүн лэ тиимэ нэрэтэй болодог байгаа. Ямаршье гэмэ зэмэ хээгүй аад, тиигүүлжэ байхань юун хүндэ гээшэб? Ойлгомторгүй алдажархиhэн үгэ, өөрынгөө нэрэ бэшэнгүй эльгээгдэhэн мэдүүлгэ, хардаhан бэшэг гэхэ мэтэ хүн зониие хашалангүй хааха шалтаг болодог hэн ха. Айhанhаа хүршэнэрнайшье манайда орохоёо түбэгшөөгшэ бэлэй. Хэрэгэй гарабал, түрэл түтимтэеэ нюусаар гү, али hүни уулзадаг байгаабди.

Нэгэтэ НКВД-гэй хүдэлмэрилэгшэдэй манайда ерэhые hанагшаб. Гэр бараасмнай онгилжо урбуулаад, юушье олоогүй бусаа агша.

Түрүүшын хоёр жэл соо аба эжымнай ехээр зобоhон юм. Тиин иимэ байдалдаа дадаашье hаамнай, зүрхэ сэдьхэлэймнай сёорто эбсэшэгүй ехэ гомдол, үбшэн үлөө hааб даа:

1938 оной hүүл багта ажаhуудалнай бага зэргэ хүнгэн болоо hэн. Юуб гэбэл, Шэтын областиин талаар НКВД-гэй управлениин начальник Хорохорин тушаагдан хаагдаhан байгаа. Тиимэhээ эсэгэмнай, Очир ахай артельдээ ажалда абтаа hэн ха. Бальжинима ахай hуралсалаа үргэлжэлүүлхэеэ Вологдо хото ябаа hааб даа. Институдаа тэрэл жэлдээ урагшатайгаар дүүргээд, мэргэжэ[illegible] байгаа, хожомынь биологиин эрдэмэй кандидат болоhон юм.

Хараха янзада, ажабайдалнай хуушанайнгаа хэбтэ ороhон шэнги байгаа. Зүгөөр эгээл ехэ аха Жамсарамнай үгы hэн. Энэ ехэ ахайтанай гэртэхин тон ехэ найдалаа холбодог бэлэй. Мүн манай, дүүнэрэй ажабайдалда ухаан бодолой, хүсэд эрмэлзэлэй талаар ехэ тулга болодог байгаа ха юм. Аба, эжымнай маанадаа эрдэм hургуулитай болгохо гэжэ ехэл оролдодог байhан юм. Тэрэ сагта hураха гээшэмнай хүшэрхэн лэ байhан гээшэ ааб даа.

Манай бүлэдэ Буряадай АССР-эй Түбэй гүрэнэй архивай Жамсаран ахай тухай бэшэhэн справка бии. Тэрэ Буряад-Монголой АССР-эй байгуулагдаhаар 10 жэлэй ойн баяртай дашарамдуулан, шагналда зууршалжа бэшэгдэhэн байгаа.

«Раднабазарон Жамсаран, 1905 ондо түрөө, буряад дунда шадалтай малшанай, мүнөө колхознигой хүбүүн.

1920 ондо дээдэ-эхин училищи дүүргээ. Багшанарай нэгэ жэлэй курсануудые 1922 ондо дүүргэhэн байна. Курсануудые дүүргэмсээрээ арадай багшаар томилогдоо, энэ хүдэлмэридөө нэгэ жэл соо ажаллаа, удаань комсомолой хүдэлмэридэ зууршалагдаа.

Монгол ороной ревсомолой талаар хүдэлхынь тула МНРП-гэй ЦК-гай дэргэдэхи түлөөлэгшын мэдэлдэ 1924 оной hүүл багта тэрэ эльгээгдээ. Тэндэ бүхыдөө дүрбэ хахад жэлэй туршада хүдэлмэрилөө.

1929 ондо Коминтернын Алас-Дурнын секретариат hурахыень Уласхоорондын Ленинскэ hургуули эльгээhэн байна.

Хоёр жэл соо hураад, ВКП(б)-гэй ЦК-гай секретариадай тогтоолоор ВКП(б)-гэй Буряад-Монголой обкомой мэдэлдэ эльгээгдээд, энэл сагhаа эхилжэ, монгол хэлэн дээрэ оршуулагдадаг марксистско-ленинскэ литература оршуулха ба редактироалха хүдэлмэри хэнэ.

Комсомолой гэшүүнээр 1922 ондо, ВКП(б)-гэй гэшүүндэ кандидадаар 1924 ондо, ВКП(б)-гэй гэшүүнээр 1926 ондо абтаа».

Жамсаран ахай Агын аймагай делегадуудтай хамта 1936 ондо колхознигуудай түрүүшын съездэдэ хабаадалсаа, оронойнгоо парти болон правительствын хүтэлбэрилэгшэдтэй Кремльдэ болоhон уулзалгада байлсаа. Колхознигуудай съездын делегадуудта полуторка автомашинанууд бэлэг болгогдожо үгтэhэн юм. Ахамнай өөрынгөө бэлэг Табтаанайнгаа Ленинэй нэрэмжэтэ артельдэ үгөө hэн. Тэрэ машина Эсэгын дайнай дүүрэтэр колхознигуудта угаа туhатай унаа байhан байна.

1972 ондо манай эсэгын нэрэ дээрэ Буряадай АССР-эй прокуратураhаа иимэ удхатай бэшэг абаа hэмди:

«СССР-эй Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллегиин 1957 оной апрелиин 20-ной элирхэйлhэнэй ёhоор, гэмтэ ябадалай байгаагүй hэн тула Раднабазарон Жамсараниие гэмнэхэ талаар шиидхэбэри ба уголовно хэрэг болюулагдаа, энэнь СССР-эй Верховно Сүүдэй сэрэгэй коллегиин секретариадай 4н-02059/57-дохи номерой справкаар гэршэлэгдэнэ. Раднабазарон Жамсаран наhа бараhанайнгаа удаа сагааруулагдаа».

ТЭРЭ ГЭhЭЭР 17 жэлэй үнгэрhэн хойно ахайнгаа партийна талаар сагааруулагдаhан тухай удаадахи справка абабаб. Минии тон хүндэтэйгөөр hанадаг ахатаймни суг хүдэлhэн Буряадай партийна хүдэлмэрилэгшэд: Михей Николаевич Ербанов, Ардан Ангадыкович Маркизов, Доржи Шагдарович Буянтуев, Самуил Натанович Кригель. Петр Николаевич Шестаков болон бусад сагааруулагдаа гэжэ мэдэнэб. Тэдэнэй ами наhан ахымни хубитай адлирхуугаар таhалдаhан байна. Мүнөө шэнэдхэлгын hайхан сагай аша туhаар манай түүхын «сагаан толбонууд» эли болоно, тэрээнтэй зэргэ хашалган хамалганда ороhон хүнүүдэй нэрэнүүд сагааруулагдана. hайн хэрэгhээ hайхан юун байхаб даа, Тиимэhээ дэмбэрэлтэй hайхан хэрэг хэжэ байhан хүнүүдтэ ехэ баяр хүргэнэб.

Жамсаран ахамни 1937 оной июниин 4-дэ хаагдажа, тэрэл оной июлиин 7-до буудуулжа алуулhан юм гэжэ документнүүдhээ эли болоо. Ямаршье элдэб баримтануудые тад буруугаар хэрэглэжэ, мүн зэрлигээр сохижо байгаад, оройдоол нэгэ hарын туршада мүрдэлгэ хэhэн хойноо буудаhан байна. Олон жэлэй үнгэрhэн тула хаана буудуулжа алуулааб, хүдөөлүүлэгдээб гэжэ элирүүлхэнь бэрхэтэй.

Ахай тухайгаа хүсэд дүүрэнээр бэшэхэ аргагүй байhандаа ехэл шаналнаб. Хэрэгтэй гэршэ баримтануудшье дутална. Тэрэ зэбүүн сагта тиимэ гэршэ саарhанууд шатаагдадаг байhан, мүн би өөрөөшье үшөөл бага ябаhан гээшэ хаб. Гэбэшье намайе тойроод боложо байhан хүниие хамаад хаажархиха, хашаха ябадалнуудта дураа гутадагаа, хайрата ахаяа алдаhанаа яажа мартахабиб? Бүхы юумэн зүрхэ сэдьхэлэйм оёорто бурьялжа байдаг. Тиимэhээ Жамсаран ахайн гэрэлтэ дурасхаал манай үхибүүдэй, ашанар болон гушанарай зүрхэ сэдьхэлдэ хододоо үлэг лэ гэжэ хүсэжэ ябаhамни энэ гээшэ.

Цыбик РАДНАБАЗАРОН,
пенсионер.

Дулдаргын районой Табтаанай нютаг.

АВТОРhАА: Энэ материалайнгаа түлөө абаха гонорараа Буряадай «Мемориал» гэжэ жасада оруулнаб.

ҮХИБҮҮДЫЕ hАЙНААР ХҮМҮҮЖҮҮЛНЭ

Репортаж

зоолэн абари зантай, үхибүүдтэ шангаар нэгэшье дуугаржа байдаггүй.

Эгээл бага хүүгэдэй бүлэгэй хүмүүжүүлэгшээр Н. И. Скуратова хүдэлнэ.

— Нина Ивановна манай ясли-садта арбан табадахи жэлээ хүдэлжэ байна. Эгээл үнинэй хүмүүжүүлэгшэдэймнай нэгэн болоно. Тэрэ баян дүй дүршэлтэй юм. Тэрэнээ саг үргэлжэ бусадта дамжуулан үгэжэ байдаг. Жэл бүхэндэ шахуу нэмэл хэшээлнүүдые эмхидхэжэ, хүдэлмэритэйнь бусад саадуудай хүдэлмэрилэгшэд танилсана. Өөртөө юумэ халан абана. Энэ жэлэй январь hарын эсэс багаар тиимэ нэгэ хэшээл үнгэргэгдэхөөр хараалагданхай, — гэжэ В. А. Перфильевагай хөөрэхэдэ, мэдэжэ абаа hэмди.

Хүүгэдэй ясли-садай хүдэлмэриие hайжаруулха хэрэгтэ түрэлхид эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Жэшээнь, уран гартай абанар С. К. Андреев, А. А. Пантелеев гэгшэд эмшэнэй таhалга шэмэглэн гоёогоо. Элдэб нааданхайнуудые дархалжа үгөө.

Хүүгэдэй эдеэ хоол шанадаг таhалгада ороходо, тэндэ ариг сэбэр, тооhо шоройшьегүй. Тогоо торхо, аяга табагууд ялайса угаагданхай. Энэ таhалгын бодото эзэн К. И. Жигалова гээшэ. Тэрэ эндэхи эгээл үнинэй хүдэлмэришэн болоно.

— Кооперативна техникум дүүргээд, эдеэ хоол шанадаг газарта хүдэлжэ байhанаа, «Хэрмэхэн» гэжэ саадта ажаллахаяа ерээ hэм. Тэндэ арбаад жэл соо тогоошоноор хүдэлөөб. Эндэ саадай нээгдэhэн түрүүшын үдэрhөө ажалланаб. Тэрэ гэhээр 15 жэл болохонь. Сагнай ямар түргэнөөр үнгэрнэ гээшэб. Гайхалтайл байна даа. Минии гарhаа эдеэ абажа эдиhэн хүбүүд, басагад, мүнөө өөhэдөө аба, эжынүүд болоод ябана. Иимэл ха юм даа, түби дэлхэймнай жама ёhо, — гэжэ наhатай боложо ябаhан Клавдия Иннокентьевна хөөрэнэ.

— Энэ намартаа хүмүүжүүлэгшэ М. А. Паяскинагай бүлэгтэ нээмэл хэшээл үнгэргэгдэhэн байна. Тэрэнииемнай харахаяа бусад ясли-садуудай хүдэлмэрилэгшэд ерээ hэн. Тус хэшээл hайн бэлэдхэлтэйгээр үнгэргэгдөө. Тэрэмнай ургаса хуряалганай hайндэртэ зорюулагдаhан байгаа, — гэжэ хүгжэмэй талаар хүтэлбэрилэгшэ Василий Николаевич Житихин хэлэбэ.

— Тэрэ хэшээлээ hайнаар үнгэргэхын тула хүдэлдэг нүхэдни, мүн олонхи түрэлхид эдэбхитэйгээр хабаадалсан, аргагүй ехэ туhаламжа үзүүлээ hэн. Түрэлхидэй хүсөөр элдэб зүйлэй эдеэ хоол бэлэдхэгдээ. Бүлэгэймни хүбүүд, басагад шүлэг, дуунуудые сээжэлдэжэ, тэдэнээ түрэлхид болон суглаарагшадай урда гүйсэдхөө, — гэжэ М. А. Паяскина хөөрэнэ.

Хүүгэдые гоё hайхан юумэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ шүлэг, дуунууд, уянгата хонгёо хүгжэм гэхэ мэтын юумэнүүд ямар ехэ нүлөө үзүүлдэг байна гээшэб?

«Агропромтехника» нэгэдэлэй эмхи зургаан ясли-садайнгаа байра байдалые hайжаруулха, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие сагай эрилтэнүүдтэ харюусамаар эмхидхэн ябуулха хэрэгтэ горитой анхаралаа хандуулжа, туhаламжа үзүүлжэ байдаг. Материальна үндэhэ hууриень бэхижүүлхэ, байрын гэрнүүдые дулаалха, заhабарилха талаар элдэб хүдэлмэринүүд бүтээгдэнэ.

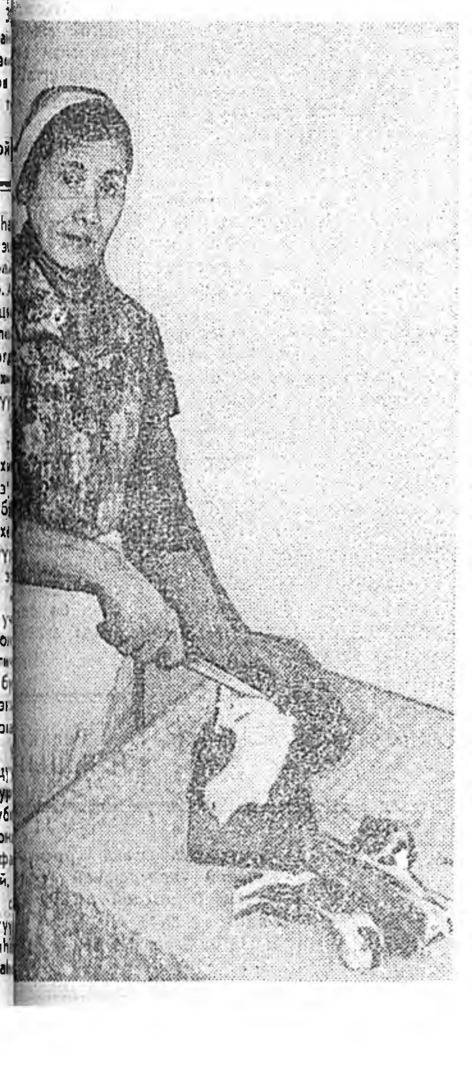
Нарhата тосхоной «Нарахан» гэжэ хүүгэдэй ясли-садай хүдэлмэрилэгшэд жаахан хүүгэдые үе сагай эрилтэнүүдтэ харюусамаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хамаг анхаралаа хандуулна.

Н. АНДЫКОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Тогоошон К. И. Жигалова; 2. Үхибүүд зохидоор наадана.

Ю. ШАПЕЕВЭЙ фото.

ХИЛЫН СААНАhАА
ТАСС · АПН

ХАРИЛСААГАА УЛАМ ХҮГЖӨӨХЭ

ВАШИНГТОН. СССР-эй болон США-гай хоорондохи худалдаа наймаанай-экономическа харилсаае гуримшуулха замда ушаржа байhан бэрхэшээл түбэгүүдые зайсуулхые Холбоото Штадуудай политическэ, худалдаа наймаанай ба академическэ бүлэгөөрхидэй элитэ мэдээжэ түлөөлэгшэдые нэгэдүүлдэг американ-совет харилсаанууд тушаа комитет уряалба.

Худалдаа наймаанда эгээл таарамжатай hайн харилсаа холбоо тогтоохо гээшэ хоёр ороной хоорондохи холбоо барисаае улам хүгжөөхэ арга олгохо байна гэжэ тэмдэглэгдээ.

КАМБОДЖЫН АСУУДАЛЫЕ ШИИДХЭХЭ

ХОШИМИН. КПВ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СРВ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Нгуен Ко Тхать болон хаан ёhоной албанай хэрэгээр Вьетнамда ерэhэн Камбоджын гүрэнэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, гадаадын хэрэгүүдэй министр Хун Сен гэгшэдэй хоорондо хөөрэлдөөнүүд эндэ болобо. Кхмерскэ оппозициин эбсэшэгүй байhанhаа уламжалан, Камбоджын асуудалые шиидхэлгэдэ мухардалhаа гараха харгы замуудые бэдэрхэ гээшэ хөөрэлдөөнүүдэй гол темэ болоно.

Индонезиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Али Алатас Ханой ерэхэ юм. Камбоджын асуудалые гуримшуулан шиидхэхын тула зүбшэн хэлсэлгын хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэеэ тэрэ Нгуен Ко Тхатьтай, Хун Сентэй уулзаха байна.

ЭНЭ ЗОРИЛГО ШИИДХЭЭГҮЙ hАА...

ПЕКИН. Парти дотор, бүхы общество соо эдилгэ абаха, мэхэ гохо гаргаха ябадал Хитадай Коммунис партиин хүгжэлтэдэ, тэрэнэй саашанхи ажал ябуулгада бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулха байна. Хэрбээ парти энэ зорилгые шиидхэжэ шадаагүй hаа, партиин этигэл найдалые алдаха юм. КПК-гай ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, горкомой секретарь Ли Симин партиин ниислэлэй горкомой жаяг журамые шалгаха комиссиин заседани дээрэ тэрэ хэлэhэн байгаа.

Тэрэнэй хэлэhэнэй ёhоор, зарим кадрова хүдэлмэрилэгшэд өөрыгөө дээгүүр абхуулхын, бэеэ дээшэнь үргэхын тула ехэ оролдолго гаргадаг юм. Энэнь партийна гол ёhонуудта зүрюу харша байна. «Иимэ политическэ ябуулга экономическа эдилгэ абалгаhаа доро байна», — гэжэ ниислэлэй партийна организациин хүтэлбэрилэгшэ хэлэбэ.

ТУСХАЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЫН МЭДҮҮЛГЭ

ВАШИНГТОН. «Кавказда боложо байhан харата муухай ябуулга, хүсэрхэлгэ тухай Холбоото Штадууд халаглажа байhанаа мэдүүлнэ. Армянууд болон азербайджанецууд хүсэ хэрэглэлгэhээ арсаха ёhотой гэжэ бидэ найданабди», — гэжэ США-гай гүрэнэй департаментын тусхай түлөөлэгшэ Маргарет Татуайлер мэдүүлгэ хэбэ.

Амгалан тайбан политическэ хубилалтануудые туйлахын тула бэшэ, харин политическэ үйлэ хэрэгүүдтэ хабаадалсахын, өөhэдынгөө hанал бодолые элирхэйлэн мэдүүлхын тула арад зон хашана бэшэ гэжэ тэрэ тэмдэглэлээ.

«Хүсэ хэрэглэлгые болюулжа, бүхы гомдолнуудаа эбэй ёhоор шиидхэхээр саг хүрэжэ ерээ, — гэжэ США-гай гүрэнэй департаментын түлөөлэгшэ хэлэбэ. — Армянууд, мүн азербайджанецуудай хосоржо байhан байдалда гурим тогтоохо шухала гэжэ ойлгонобди. Гурим журамые hэргээжэ болохо гэжэ найдажа байhанаа мэдүүлнэбди... Хаанашье хүсэ хэрэглэлгые hайшаадаггүйбди.

ЭХЭ ОРОНДОО БУСАЖА ЕРЭБЭ

ГАВАНА. Кубын 150 сэрэгэй алба хаагшадhаа бүридэhэн ээлжээтэ бүлэг Анголоhоо Эхэ орондоо бусажа ерэбэ.

1988 оной декабриин 22-то Нью-Йоркдо Кубын ба Анголын гараа табиhан хэлсээнүүдэй үндэhөөр Кубын сэрэгүүд Африкын энэ оронhоо гаргагдажа байнхай. Нэгэ ондо жэлэй hүүл багта Кубын 30 мянга шахуу солдадууд, офицернүүд Эхэ орондоо бусажа ерээ hэн. Хоёр ороной хоорондо далайн ба агаарай хүүргэнүүд табигдаа. Шэнэ шэнэ бүлэг сэрэгэй алба хаагшад эдэ хүүргэнүүдээр Кубадаа бусажа ерэнэ.

Тогтоогдоhон түсэбтэй тааралдуулан, Кубын сэрэгүүдые Анголоhоо сүм гаргалга 1991 оной июнь hарада түгэсэхэ ёhотой.

hАЯАР ПАРИЖ ОШОХОНЬ

ЛОНДОН. Великобританиин премьер-министр Маргарет Тэтчер hаяын суббоын үдэр Париж ошохоёо мордохо байна. Франциин президент Франсуа Миттерантай хамта тусхайта бэшэ хөөрэлдөөнүүдые хэхэ юм гэжэ Британиин кабинедэй толгойлогшын резиденциин мэдүүлгэдэ үндэhэлэн Пресс ассошиэйшн мэдээсэнэ.

Европын бүлэглэлэй эмхидэ хабаатай Зүүн Европын оронуудтахи байдал, асуудалнуудые хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэд зүбшэн хэлсэхэ байна.

ГҮНЗЭГЫ ЕХЭ ХУБИЛАЛТАНУУД

БУХАРЕСТ. Румынида боложо байhан гүнзэгы ехэ хубилалтанууд, демократиие, эрхэ сүлөөе тогтоохо, хүнэй нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ талаар румын арадай хүсэлэл оролдолгонууд ФРГ-дэ hайшаагдажа, талархалда абтажа байна гэжэ федеральна канцлерай орлогшо, ФРГ-гэй гадаадын хэрэгүүдэй министр Ганс-Дитрих Геншер Национальна аршалан абаралгын фронтын соведэй түрүүлэгшэ Йон Илиескутэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ.

Румынида боложо байhан демократическа хубилалтанууд али бүхы асуудалнуудаар хоёр ороной хоорондохи харилсаа холбооe хүгжөөхын тула шэнэ хараа түсэбүүдые нээхэ байна гэжэ хоёр тала мэдүүлбэ.

ТОЛИ

МҮНӨӨ САГАЙНГАА онсо илгаатай шэнжэ шарай тушаа хөөрэлдөөнэй гарахада, арадай түүхэ, соёл болон хэлэн тухай эжэлүүдгүй дурдагдадаг болонхой. Тэрэшэлэн эдэ бүгэдые арад зонойнгоо дунда дэлгэрүүлдэг, саашань улам хүгжөөдэг байһан элитэ зоной нэрэ обогууд омогтойгоор дурдагдадаг гээшэ. Бухы наһаараа багшалжа, наһанайнгаа амаралтада гаранхай Намжил Цыбикович Нанзатовтай уулзахадаа, абаһаар лэ буряад арадайнгаа түүхэ, соёл тухай хөөрэлдөө һэмди.

— Түрэлхи хэлэеэ шудалаагүй зон түүхэ, соёлоо хайшан гэжэ мэдэхэ болохо аргатайб даа? — гэжэ үбгэн гансата онсолоо һэн. — Харин мүнөө арад бухэнэй зөөртөө анхардаг болоһо байһаниинь ехэ һайн.

Олон үеын үхибүүдые түрэлхи хэлэндэнь һургаха талаар Намжил Цыбиковичэй габьяа сэгнэшэгүй ехэ юм.

Юһэтэй болоод ябахадань, 1922 ондо, Намжил хүбүүгээ гэртэхидынь Могойн эхин һургуулида оруулаа һэн. Тоонто Тээгдэ нютагһаань Могой хүрэтэр зай холо бэшэ байгаа. Энэ зайе үхибүүд үдэр бухэндэ ябагаар гаталдаг һэн. Теэд ехэ, багагүй бухы зондо эрдэм мэдэсэтэй болохо гэһэн һайхан шунал ороод байһан үе саг һэмнай. Энэ һургуулида Намжил Нанзатов 1925 он болотор һураад, саашаа һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ аргагүй эмэлзэнхэй байһан хадань, аймагай түб Хори һууринда һураха гэхэдэнь, хүбүүнэй гэртэхин эрсэагүй бэлэй. Тиигэжэ эжы, абынгаа үршөөлөөр залуу хүбүүн эрдэмтэй болохо заяатай байгаа.

Хорёод онуудай һүүл багаар хамтын ажахынууд тухай хөөрэлдөөнүүд таһалдахаяа болижо, тиигэһээр эндэ тэндэ тиимэ ажахынууд эмхидхэгдэжэ эхилбэ гэһэн һураг суу тараа һэн. Удахагүй Хүрбын голдошье түрүүшын бэгахан ажахынууд бии болгогдобо.

— Хорин юһэн оной ноябрь һарада болоһон хамтын суглаае мартагшагүйб. Бальжинай Бадмажабайхин, Шэмэдэй Нимынхин, Мэжэдэй Жамбал-Доржотон, минии гэртэхин гэхэ мэтэ хамтадаа арбан нэгэн айл коммуна боложо, хамтарха хүсэлэнтэй байһанаа мэдүүлээ һэн, — гэжэ Намжил Цыбикович дурсана. — Иигэжэ «Шэнэ ажал» гэһэн хүдөө ажахын коммуна нютагтамнай бии болоо бэлэй. Тэрэнэй Устав суглаан дээрэ баталагдаа һэн. Түрүүлэгшээр Бальжинай Бадмажаб һунгагдаа һэн ха гэжэ һанагшаб.

Хүрбын голоор таража һуудаг хэдэн айл хамтаржа, хоггшол зөөриеэ нэгэдхэһэн юм. Иигэжэ мүнөөнэй Тээгдэ һуурин бии болоһон байна.

Хориин долоон жэлэй һургуули 1931 ондо дүүргэһэн Намжил хүбүүн нютагайнгаа түрүүшын комсомолшуудай нэгэн болоо һэн. Тэрэ үеын комсомол залуушуул жэлэй дүрбэн сагта туха сүлөөгүй ябадаг байгаа. Нютаг нугынгаа бусад залуушуулай дунда ойлгуулэмжын ехэ хүдэлмэри ябуулха, бухы зониие үзэг бэшэгтэ һургаха... Юрэдөөл, үнэгэнэй харанхыгаар унтариһаа бодоод, түхэреэн үдэрэй туршада сүлөө забдагүй ябадаг байһан тухайгаа Намжил Цыбикович хөөрөө һэн. Тиихэдээ хамтын ажахын үриг газар бэдэржэ, гай тодхор татадаг хүйхэршүүлтэй эрид шангаар тэмсэһэн тухайгаа мүн лэ дурдаа.

Эрдэмтэй хүбүүн удахагүй ВЛКСМ-эй Хориин айкомдо пионернүүдэй хүдэлмэриин таһагай инструктор болгогдоо

БАГША

һэн. Хоёр жэл тухай хүдэлөөд байхадань, Улаан-Үдын хүдөө ажахын дээдэ коммунис һургуулида һурахыень эльгээбэ. Тэндээ амжалтатайгаар һуража гараад, ВЛКСМ-эй Улаан-Үдын горкомдо хүдэлжэ эхилһэн юм. Бури Хориин айкомдо хүдэлхэ үедөө эдиршүүл, залуушуултай уулзахадаа, багша болохо хүсэл хүбүүнэй досоо түрэһэн байжа болоо. 1936 оной зун Намжил Нанзатов Буряадай багшанарай институтда һурахаяа ороо һэн. Зүгөөр оройдоол нэгэ жэл һураа байхадань, залуу хүбүүе сэрэгэй албанда татаһан юм. Тиигэжэ тэрэ аяар холын Киев хотын мориин сэрэгэй училищиин курсант болоһон байна. Тэрэнээ мүн лэ дүүргэнгүйгөөр, үбшэлһэнэй шалтагаанаар табигдажа, нютагаа бусаад, Могойтынгоо эхин һургуулида багшалба.

— Тэрэ үеын үхибүүд журамтай байһан юм. Түрэлхидшье багшанарта бухы аргаараа туһалагша һэн, — гэжэ Намжил Цыбикович хэлэнэ.

Гурбан жэлдэ багшалаад байтарнь, дайн эхилээ, Намжил Нанзатов сэрэгэй албанда Шэтэ хото шадар байгаа. 1944 ондо тусхай мэргэжэлтэн Н. Ц. Нанзатов албанһаа табигдаа һэн.

— Арбан таба-зургаатай хүбүүд, басагад тракторто хүдэлдэг байгаа. Манай гэртэхин — үбгэд, хүгшэд таряа хадажа ябаа, — гэжэ хүшэр шэрүүн тэрэ сагаа үбгэн дурдана.

Нютагаа бусаһаар, үсэгэлдэрэй сэрэгшэ гансата багшалжа эхилбэ. Тиигэһээр хохин хүхэ дайн дажар Агуехэ Илалтаар түгэсэжэ, залуу хүбүүд нютаг нугаяа бусаа һэн. Дайн соо тэдэниие хара ажалда һэлгэһэн эдиршүүл партын сагна һууха аргатай болобо. 1950 он болотор Намжил Цыбикович Могойн эхин һургуулиие даагшаар хүдэлөө. Тиигэхэ үедөө түрэлхи хэлэнэй, литературын багшанарые бэлдэлгын богони болзорой курсада Улаан-Үдэдэ һураһан юм. Тээгдэ һууринда Хүрбын 7 жэлэй һургуули гээд бии һэн. Тэндэ Н. Ц. Нанзатов 1950 онһоо хойшо хорин наймэн жэл соо түрэлхи хэлэнэй, литературын багшаар хүдэлхэ зуураа хэдэн үеын олохон хүбүүд, басагадые түрэлхи хэлэндэнь дурлуулжа шадаһан габьяатай.

— Минии һурагшад түрэлхи хэлэеэ һайнаар мэдэхэ юм. Тиигээд мүнөө болоходо үхибүүдээ түрэлхи хэлэеэ мэдэхээр хүмүүжүүлхэ байдаг һаань, һайн һааб даа, — гэжэ хөөрэлдөөнэй үедэ Намжил Цыбикович хэлээ һэн. Багшын һурагшадай олонхидынь хожомоо эрдэмтэй хүнүүд болонхой. Жэшээ болгон, хэдэн нэрэ дурдая. В. Б. Базаржапов түүхын эрдэмэй доктор юм, технологическа институтда багшалдаг, эрдэм-шэнжэлэлгын ехэ хүдэлмэри ябуулдаг. Г. Б Барбаев экономикын эрдэмэй кандидат, мүн дээрэ дурсагдагша институтда хүдэлдэг байна. Тэрэшэлэн үнинэй багшын 5 үхибүүд булта эрдэм мэргэжэлтэй боложо, шэлэһэн хүдэлмэридөө ашаг үрэтэйгөөр ажаллажа ябадаг юм. Тэдээнһээнь гараһан 8 аша, зээнэр наран өөдэ тэгүүлһэн намаа сэсэг мэтэ һайханаар үдэрһөө үдэртэ хүн бэеэ шарайлжа, үбгэ эсэгынгээ зүрхэ сэдьхэл баясуулна.

1947 онһоо хойшо коммунист Намжил Цыбикович Нанзатов 1973 ондо наһанайнгаа амаралтада гарабашье, үшөө табан жэл соо багшалаа һэн. Удаан саг соо үрэ түгэсөөр багшалһанайнгаа түлөө тэрэ Октябриин Революциин орденоор шагнагданхай. Тэрээндэ «РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник», «Буряадай АССР-эй һургуулиин габьяата багша» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүд олгогдонхой. Энээнэйнгээ хажуугаар олон тоото медальнуудаар, Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагданхай юм.

Нютагай удха шанартай тусхайта пенсионер Н. Ц. Нанзатов үндэр наһатай болобошье, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа ябаһаар. Советскэ районой 2-дохи ЖЭУ-гай пенсионернүүдэй партийна эмхиин бюрогой гэшүүн, ветерануудай соведэй гэшүүн юм. Буряадайнгаа соёл болбосорол, хэлэ саашань хүгжөөлгэдэ анхаралаа таһалгаряагүй хандуулха зуураа, энээндэ хабаатай шухала асуудалнуудаар статьянуудые республиканска газетэнүүдэй хуудаһануудта ходо толилуулжа байдаг. Гадна үхибүүдэй уншамаар багахан хэмжээнэй рассказуудые бэшэжэ гаргуулдаг юм.

— Буряад хэлэеэ дахинаа шудалжа эхилһэн ушар намайе аргагүй баясуулна даа. Иихэдээ арадаймнай түүхэ, соёл гүнзэгыгөөр шэнжэлэгдэхэ, саашаа хүгжөөгдэхэ аргатай болохонь ха, — гэхэдэнь, Намжил Цыбиковичэй нюур шарай баяраар халин байгаа һэн.

Д. ДАМБАЕВ,
манай корр.

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

Сагаалган тухай һанамжа

САГААН ЭДЕЭМНАЙ БИЛТАРАГ!..

ХҮЛГӨӨТЭЙ хубилган шэнэдхэлгын боложо байһан мүнөө үе сагта элинсэг хулинсагайнгаа эгээ ехэ һайндэрые — Сагаалганиие үнгэргэдэг эрхэеэ һөөргэнь тэхэрюулжэ байһамнай тон һайн. Сагаалган гээшэмнай буряад хүнэй нэгэ наһа нэмэһэн, ае у мелайнгаа атар тарганаар үбэлжэһэн, тиихэлээрэ баян тэниглэнээр, элүүр энхээр ажаһуужа байһанай һайндэр болоно. Имаггал Сагаалганай үдэр хүн бүхэн хүхюун сэгтэй, сэбэр һайхан ябадаг, үшөөл саашаа ажаһуужа, олон иимэ үдэрые угтаха урматай ябадаг. Энээн тухай Б. Аюров тон зүб бэшэнэ.

Манай, буряад нютагуудта Сагаан һарын һайндэрые иимэ программаар үнгэргэхые дурадханаб:

1. Энэ һайндэртэ эртээнһээ һайса бэлдэхэ. Илангаяа сагаан эдеэнэй зүйлнүүдые: үрмэ, зөөхэй, хурууд, ааруул (айрһан) хүрэнгэ, тоһо гэхэ мэтые айл бүхэндэ элбэгээр бэлдэхэ. Тиихэдэ бууза, хуушуур, тоолэй, дала гэхэ мэтын хүндын эдеэнүүд буряад айлай баян һууһанай гэршэ бшуу.

2. Буряад национальна хубсаһамнай һайндэрэй шэмэг болохо ёһотой. Тэдэнэй гоёолтонууд: хэтэ, хутага, бүһэ, эхэнэрнүүдэй элдэб зүүбшэнүүд хадаа хоморой зүйлнүүд болошонхой гүб даа. Тиимэһээ үндэһэн буряад хубсаһа хунараа гоёлто, зүүбшэнүүдээ эртээнһээ бэлдэхэ, оёхо, бүтээлгэхэ ёһотойбди. Һайндэртөө үмдэхэ буряад хубсаһагүй хүн буряад үндэһэ яһаа доромжолно гэхэ байнаб.

3. Сагаалганай урда үдэр гү, али үдэшэлэн тосхоной, районой соёлой байшангуудта, клубуудта, Улаан-Үдын театрнуудта һайндэрэй баяр ёһололой үдэшэнүүдые үнгэргэхэ. Сомоной, сельскэ, районно Соведүүдэй түрүүлэгшэнэр гү, али депутадууд нютагайнгаа ажал хүдэлмэри тухай хүрлэнгы элидхэлнүүдые хэхэ, ажалай түрүүшүүлдэ эгээл үндэр наһатайшуулда, Эхэ-геройнүүдтэ Хүндэлэлэй грамотануудые, үнэтэ бэлэгүүдые барюулха. Эдирхэн, илангаяа һая түрэһэн үхибүүдыешье эхэ, эсэгэтэйнь хамта амаршалха, бэлэгээр баясуулха. Энэ үдэшые ехэ концертээр, ёохор, хатар наадаар түгэсхэхэ.

4. Сагаалганай эртэ үглөөгүүр Хангай һайхан нютагтаа аажам тэниглэн ажаһууһанай түлөө сагаан эдеэнүүдэй дээжые үргэжэ, ехэ наһатай түрэлхидөө, хүндэтэй хүнүүдээ һайндэрөөр, үта наһаарнь амаршалан золгохо. Айлай бүхы үхибүүд түрэлхидөө, хамаатанаа, багшанараа болон бусадшье ехэшүүлые золгохо ёһотой. (Хоёр гараа урагшань дэлгээд, аха хүнүүдэй хоёр гарай доогуур барижа «Мэндээ!» гэжэ золгодог).

5. Энэ үдэр буряад ёһо заншалай (үреэл хэлэлгэ, буряад хатар, дуу гүйсэдхэлгэ, ёохор наадалга, таабари таалга, золголго гэхэ мэтын) аттракционууд Соёлой байшангуудта, театрнуудта, клубуудта эмхидхэгдэхэ ёһотой. Спортын (бүхэ барилдаан, һур харбалга, гиир үргэлгэ, һээр шаалга, шагай шэдэлгэ, шатар наадалга) мүрысөөнүүд спортын залнуудта үргэнөөр үнгэргэгдэхэ болоно. Илагшадтань «Сагаан һарын чемпион» гэһэн лентэнүүдые үнэтэ шантайгаар барюулхада яахаб?

6. Хүдөө нютагуудта айлнуудай, үйлсэнүүдэй дунда национальна эдеэ хоол бэлдэлгын, хубсаһа хунар оёлгын, буряад дуунуудые, ёһо заншалнуудые мэдэлгын конкурснуудые үнгэргэхэ, илангаяа хэды олон эрхим ажалшадтай, бэлигтэй, хуутай хүнүүдээрээ омогорхохо. Айл аймагаараа, үйлсэнүүдээрээ хамтаржа, үндэр наһатай хүнүүдээ хүндэлхэ. Самай нааданай багуудые үмдэһэн хүнүүдые — Сагаан үбгэнэй, Ногоон үбгэнэй, хоёр хохимойн, хоёр ногоон, хоёр хара азаринуудай (махаранза), Гаруудиин, Хирээгэй баг хубсаһа үмдэһэн һайн дуранай артистнуудые үйлсэнүүдээр ябуулха, клубуудта наадхуулха. Буряад хүгжэмэй инструментнүүд дээрэ концерт наада харуулха, хуур, лимбэ болон бусад ирагуу хүгжэмтэ инструментнүүдээ гаргажа, буряад хүнэй сэдьхэл хүдэлгэмөөр наадаха байгаа.

7. Соёлой байшангуудта, клубуудта, һургуулинуудта «Сагаан һарын эдеэнэй, хубсаһа хунарай дээжэ» гэһэн яармагуудые үнгэргөөд, олдоһон мүнгыень уншэн үхибүүдэй байшангуудай жасада оруулха.

8. Бухы хүнүүд Сагаалганай үдэр элүүр, сэбэр, һайхан, урматай, зоригтой ябаха ёһотой.

9. Совхозуудай дирекцинүүд, колхозуудай правленинүүд, партийна, комсомолой, профсоюзай организацинууд, сомоной Соведүүд Сагаалганда зорюулжа, малай үбэлжэлгын ябаса тухай хөөрэхэ, социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолоод, түрүүшүүлые урмашуулха ёһотой гэжэ һанагдана. Ерэхэ тарилгада бэлэдхэлшье мартагдаха ёһогүй.

Сагаан һарамнай толоржо, сагаан эдеэмнай билтараг, салгидаг лэ! Мэндэ амар, Сагаалганаар!

М. ГОНЧИКОВ,
журналист.

Аршаан булагта ой үбэлдөө, Б. Цыремпиловэй фотоэтюд.

ХАЛЮУН БУУРАЛ, СООХОР БУУРАЛ ТУХАЙ

ОНТОХОН

АРА ХЕЛГЫН адагта Давалайн Шара мэргэн гэдэг баатар хүн ажаһууһан юм гэжэ Хёлгын адагай болон Суулгын буряадууд хэлсэдэг. Үй түмэн адуутай Давалайн Шара мэргэн адуугаа Хёлгын гол оруулжа уһалхадань, голой уһанай нюруу горхоншуу болошодог байгаа гэжэ тэрэ голой зон хэлсэдэг һэн ха.

Тэрэ үй түмэн адуун соонь зуун буурал морид, ээрмэг сагаагша гүүн, эжэлшэжэ бэлшэдэг хоёр буурал агта морид байгаа юм һэн гэхэ. Хоёр агта бууралаараа модо, түлеэ зөөдэг, нажарай дэлюун сагта өөрөө Давалайн Шара мэргэн наада зугаада мордодог, Үбэр Хёлгоор айлшалаад ерэдэг, Баян үндэр, Эльбэр Шэбээтэ, Үлзытэ хадын Түгнын талые буляахаяа һэдэһэн дайсадые хоёр бууралаа һэлгэжэ байжа унаад, бута һэтэ сохидог, бусалтагүйгөөр намнадаг һэн гэхэ. Тиимэ байтарнь Давалайн Шара мэргэн буурал хоёр агтынгаа аша туһые мэдэдэггүй, эльбэжэ хайхардаггүй, эльгэлжэ хайрладаггүй юм һэн ха.

Нэгэтэ Хёлго голой Доодо нугада бэлшэжэ ябатараа, Халюун бууралынь Соохор бууралдаа иигэжэ хэлэбэ:

— Давалайн Шара мэргэн эзэмнай харюу хайрагүй хүн байна даа, Түгнэ голой адагые орхижо, будан маната Монгол Хангайн хоймор руу ошоё,— гэжэ дурадхаба.

Соохор бууралынь турьяннарьян бэлшэжэ ябаһан туруута һүрэгөө хараад:

— Эхэ гэжэ ээрмэг сагаагша гүүн хаанаһаа олдохоб даа, эжэл гэжэ зуун бууралнуудтай адуун хаанаһаа олдохоб даа, юу хэлээ гээшэбши?— гээд арсаба.

— Тиигээ һаа, бай, би гансаараа ябахам,— гэбэ.

Соохор буурал Халюун бууралдаа аргагүй дуратай, энэрхы байжа, баруун сэсэгыһээ нулимса дуһалуулан, Монгол Хангайн хоймор руу зүг барижа ябалсаха болобо даа.

Монгол Хангайн хабсагай шулуун мундаргада туласа ерээд, Ганга жалгын горхоной эрьедэ байрлаба. Гурбан жэл соо эгсэ бэлшээд, Халюун бууралай Соохор бууралаа эрьен харахадань: Соохор бууралынь арһа яһан боложо турашаһан, өөрөө Халюун буурал арһа мяхандаа бүтэшэтэрээ тарганһан байба ха.

— Ши юундэ иитэрээ тураа гээшэбши?— гэжэ Халюун буурал гайхаба.

— Эхэ гэжэ Ээрмэг сагаагша гүүгээ һанахадаа, урални уһанда хүрэнэгүйл, эжэл гэжэ зуун бууралнуудтай адуугаа һанахадаа, шүдэмни ногоондо хүрэнэгүйл даа,— гэбэ.

Халюун буурал Соохор бууралаа хайрлахын ехээр хайрлажа, эхэ нютагаа бусажа ерэһэн гэдэг...

Давалайн Шара мэргэн бусажа ерэһэн хоёр бууралдаа баясан, бууруулган зангаа хаяжа, адуу малдаа аятайханаар хандадаг боложо, эхэдээ эльгэтэй, эжэлдээ таталяатай, энэрхы сэдьхэлтэй Соохор бууралаа Морин Эрдэни гэжэ нэрлээд, солыень дуудаһан юм гэжэ Суулгын буряадууд хэлсэдэг.

1960 ондо Мухар-Шэбэрэй аймагай Суулга нютагта ажаһууһан Мааняан Дамбаһаа У.-Ж. Ш. ДОНДУКОВ бэшэжэ абаа һэн.

ҮНДЭҺЭН НААДАЯА ҺЭРГЭЭЕ!..

САГААЛГАН гээшэ буряад, монгол болон Ази түбиин бусадшье арадуудай Шэнэ жэлэй һайндэр гээшэ гэжэ хэлэгдэнэшье, бэшэгдэнэшье. Энэ үдэрые урдынь гуримаар, мүн үшөө шэнэ һайн шанар шэнжэнүүдые оруулжа байгаад һайндэрлэдэг болохые, тиихэдээ республикынгаа гүрэн түрын һайндэр болгон соносхоһон Указ гү, али тогтоол гаргаха тухай һанамжые би тон зүб гэжэ тоолоноб, дэмжэнэб. Буряадаймнай засагай дээдын зургаанууд хүн зоной олониитын һанамжые тоожо, анхаржа, олоной эрилтын ёһоор болохо бээз гэжэ найданаб.

Саашадаа манай Захаминда дүшөөд, табяад, жараадшье онуудай һүүл болотор хатар наадан, үндэһэн ёохор, осоо, шагай таалган, алта нюулган гэхэ мэтын тоогүй олон үндэһэн наадануүд дэлгэрэнги байдаг юм һэн. Һүүлэй үедэ тэдэ зүйлнүүд хойшолонгүй мартагдаа. Закаменск городто үдэшэндөө сэсэрлиг соо ёохор болодог, тусхай талмай байдаг һэн. Мүнөө үгы болошонхой.

Хүдөөгэй клубта үүр сайтар, нараной гаратар ёохор хатардаг һаа, мүнөө ядахадаа найрай болоходо, баярай митингшье мүртэйгөөр үнгэргэхөө болишонхой.

Буряад үндэһэн наадаяа хэа хаанагүй һэргээе гэжэ соёлой ажал ябуулагшадта, залуушуулда, мүн ахашье зондо хандаха байнаб.

Шагай харбалгын, ёохор хатаралгын конкурс соносхожо байгаад, буряад ёһороо Шэнэ жэлээ (Сагаалганаа) угтажархёод, һүүлдэнь хамсы шамаан ажаллахада, урматай байха бэшэ гү?

Ф. БАЛДАНОВ.

Сэнхир экран

СУББОТО, 20
НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Эжы, аба бидэ гурбан». 10.05—Гэрэй академи. 10.35—Жэлэй дүрбэн саг. Январь. 11.35—Баримтата фильм. 11.55 — «Очевидное-невероятное» гэһэн дамжуулга. 12.55—Ород поэдүүдэй шүлэгүүд дээрэ найруулагдаһан дуунууд. 13.25—«Третий звонок»— баримтата - публицистическэ фильм. 14.35—«Илагшад». 15.35—Грузиин ССР-эй Гүрэнэй арадай хатарай академическэ ансамблиин концерт. 16.25—Леонид Быковэй фильмүүд болон рольнууд. «Максим Перепелица»—уран һайханай фильм. 17.55—Мультфильмнүүд. 18.25—Арадай уран бэлигэй телепрограммануудай «Һолонго» гэһэн уласхоорондын VIII фестиваль (ФРГ). 19.00—Уласхоорондын шэнжэлэл. 19.45—Г. Свиридов. Багахан триптих. 19.55—«Джинджер и Фред»—уран һайханай фильм. (Итали—Франци—ФРГ, 1989 он). 22.00—Время. 22.30—Агаарай долгиндо — хүгжэм.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Волго мүрэноор модо урадхуулха асуудалнууд тухай баримтата фильм. 9.45—Фестивалиин хэшээлнүүд. 10.25 — «Щит и меч»—уран һайханай фильм. 1-дэхи фильм «Без права быть собой», 2-дохи фильм «Приказано выжить». 13.30—«Дэлхэй ба экологи». 15.30 — Агаарай долгиндо—Совет Росси. 18.00—Хоккейгээр СССР-эй чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). 19.30—Время. 20.00—Уран зураашa А. Харитоз тухай хөөрөөн. 20.15—«П» тэмдэгтэй». 1-дэхи хубинь. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—«П» тэмдэгтэй». 2-дохи, 3-дахи хубинь. 24.00 — НБА-гай мэргэжэлтэ баскетболистнуудай дунда США-гай чемпионат. 01.00—«Памятные страницы кино»—киноконцерт. «Человек с ордером на квартиру»—уран һайханай фильм (Польшо).

Кино, театрнуудта

ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА
Опера АИДА—в 19.
БУРЯТСКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ ИМЕНИ Х. НАМСАРАЕВА.
Д. Дылгыров. АМАР ЗАЯАГҮЙ АМАРАЛТА (Беспокойный отпуск)—в 19-30.
РУССКИЙ ТЕАТР ДРАМЫ
ДИОГЕН—в 19-30. Завтра—НОВЫЕ ПОХОЖДЕНИЯ ЗНАМЕНИТЫХ КОТОВ—в 12, 14, СРОК ПРОЖИВАНИЯ ОКОНЧЕН—в 19-30.
«ДРУЖБА»
ПОСЛЕ ВОЙНЫ—МИР—в 10, МЕСТЬ И ЗАКОН (2 серии)—в 12, 15, 18-10, 20-50.
«РОДИНА»
СЧАСТЛИВОГО ПЛАВАНИЯ!—в 10, 16-40, МЕСТЬ И ЗАКОН (2 серии)—в 11-20, 20-50, ОДИН МОМЕНТ (2 серии)—в 14, 18-10.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал—ЛЮБИМЫЙ РАДЖА (2 серии)—в 10, 12-40, 15-20, 20-40, МИРАЖИ ЛЮБВИ—в 18-10, (творческая встреча с народным артистом СССР Т. Океевым). Зеленый зал—ХОН ГИЛЬ ДОН—в 9-40, 11-30, 13-20, 15-10, 17, 19, 21.
«ЭРДЭМ»
ДО ПЕРВОЙ КРОВИ—в 9-40, 11-10, 12-40, 14-20, ЭТОТ БЕЗУМНЫЙ, БЕЗУМНЫЙ, БЕЗУМНЫЙ, БЕЗУМНЫЙ МИР (2 серии)—в 16, 18-30, 21.
«ОКТЯБРЬ»
МУЛЬТФИЛЬМЫ—в 9-30, 14-30, ПРОВОДНИК—в 11-20, 12-50, 16, 21-30, ЛЕДИ МАКБЕТ МЦЕНСКОГО УЕЗДА—в 18-10 (4дл.), 20.
«ВОСТОК»
ЛЮБИМЫЙ РАДЖА—в 15, 18, 21.

ЭНЭ ХУУДАҺАНД
- Арадай багша тухай
- Сагаалган тухай һан
- Уран шүлэгэй долг
- Арадай аман үгын

Уншагшадай
туршалга
Светлана СА

Светлана Сандитова 1964 ондо Эгэ
нютагтаа дунда һургуули дүүргээд,
болонхой. Мүнөө Улаан-Үдэдэ ажаһу
Светлана Сандитовагай түрүүшын
уншагшадтаа дурадханабди.

ХАЙРАТА ДУ

Хабарай һайхан сагта
Хоринхон тэдыхэн
Холшорхон наһандаа
Солодоош манһаа,
хүбүүмнай.
Айдагхан дүүхэмни,
Айлшалан ерэдэг һайш...
Анханайш нютагта
Аханаршни үлэнхэйл.
Нарата дэлхэй дээр үгтэһэн
Наһаншни богони һэн гү!
Нимгэхэн хөөрхэн шарайеш
Наһан соогоо мартахагүйб.

Цыбендоржо Ц

Цыбендоржо Цыденов 1936 ондо С
Совет Армиин зэргэдэ алба хэжэ буса
библиотекарээр хүдэлөө. Мүнөө тэрэ
доо хонишоноор ажаллана.
Һургуулида һуража ябахадаа, шүлэ
тагтаа «Сахюурта» гэжэ уран зохёол
дэй нэгэн болоно. Шүлэгүүдынь газет
баринуудта толилогдодог.
Мүнөө Цыбендоржо Цыденовэй 19
ша басаган» гэжэ шүлэгыень мэргэн
анхаралда дурадханабди.

ҺУРША БАС

Энгэртэй дэгэлэйнгээ баруун хам
Эрхыбшэлэн табидаг үбгэн бааба
Эбэр номын түхэреэн болотор та
Шэбшэн табидаг Шэлдэй Занги б
Юундэ, теэд һуршанууд шуяуяноб,
Юундэ зон альга ташан баярлана
Уяхан бэетэй юрын буряад баса
Удаа удаагаар тудака сагаалсын
Бара, бара даа!
«Бааба
Бара, бара даа!
«Басагадаймнай
Уужам дэлгэр Урда-Агымни баса
Урданай эсэгэнэрэй уг дамжаа ха
Тиимэшье байг, хамаагүй—арсаха
Арад зонойимнай
Ажал байдал залиршагүйл,
Абгайнарнай үшөөл суурхахал!

ШАТАРШАДАЙ БОДОЛТО
(ШОГ)

НЭГЭДЭХИ ШАТАРШАН:
— Байза...
— Байзахадаарай даа...
— Байзахадалши...
— Байзал даа?..
— Байза-байза!?.
— Бай-айза???
— Байзахада-байзахада!..
— Байза-байза!!..
— Байзаагыш даа!!!
— Байзал даа...
— Байза...
— Байзагдөө-сшаа.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23.

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23; промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-53-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79. п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана
канской типографи
издата Бурятской
ректор 2-40-45.
Н-03310. Заказ № 16